

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SPORTIT
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

HISTORIA E MAQEDONISË
Shkalla: IV
Klasa: IX

Tiranë, 2017

PËRMBAJTJA E PROGRAMIT TË HISTORISË SË MAQEDONISË (IRJM)

1. HYRJE

2. KORNIZA KONCEPTUALE E PROGRAMIT

- 2.1. Qëllimi i programit të historisë
- 2.2. Lidhja e kompetencave kyçe me kompetencat e lëndës
- 2.3. Lidhja e lëndës së historisë me temat ndërkurrikulare
- 2.4. Lidhja e lëndës së historisë me fushat/lëndët e tjera kurrikulare
- 2.5. Kompetencat dhe konceptet historike
- 2.6. Cilësitë historike të nxënësit

3. SHKALLA E KATËRT

- 3.1. Përmbajtja e programit të historisë së Maqedonisë (IRJM)
- 3.2. Koha mësimore për tematikë për klasën e nëntë
- 3.3. Njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime, koncepte dhe situata të sugjeruara

4. UDHËZIME METODOLOGJIKE

- 4.1. Materiale dhe burime mësimore

5. UDHËZIME PËR VLERËSIMIN

Aneks 1. Rekomandimet Rek (2001)15 e Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare lidhur me mësimin e historisë në Evropë në shekullin XXI.

TABELA , DIAGRAMA DHE FIGURA

- Diagrami. 1 Korniza konceptuale e programit
- Diagrami 2. Rezultatet kryesore të të nxënit sipas kompetencave kyçe që realizohen nëpërmjet lëndës së historisë
- Diagrami 3. Cilësitë historike të nxënësit
- Tabela 1. Rezultatet e të nxënit për kompetencat dhe konceptet historike, në shkallën e katër të kurrikulës
- Tabela 2. Koha mësimore për secilën tematikë
- Tabela 3. Përforcim i qasjes kërkimore
- Figura 1. Procesi i kërkimit historik

1. HYRJE

Historia, si një shkencë humane, është thelbësore në zhvillimin e qytetarëve, të cilët i kuptojnë çështjet aktuale me zgjuars, nëpërmjet kuptimit, analizës dhe përfundimeve të nxjerra nga përvojat e së shkuarës. Studimi i lëndës së historisë i ndihmon nxënësit të zhvillojnë një ndjenjë humanizmi të gjerë, të kuptojnë zhvillimin e personalitetit të tyre, mënyrën si ata ngjasojnë dhe diferencohen nga të tjerët në raport me kohën dhe me hapësirën, të dallojnë diferencën midis supozimit dhe faktit, të kuptojnë kompleksitetin e çështjes historike, të mos besojnë në përgjigjen e paargumentuar dhe të respektojnë vërtetësinë e burimeve historike, duke dalluar analogjinë false, të njohin abuzimet nga “mësimet” historike, të peshojnë pasojat që vijnë prej tyre, si dhe të marrin parasysh se padija për të shkuarën na bën “të burgosurit” e saj.

Detyra e programit të historisë është të drejtojë nxënësit për t’u bërë pjesëtarë të përgjegjshëm të shoqërisë, të cilët dinë se si të trajtojnë në mënyrë kritike një fenomen të epokës së tyre dhe të së shkuarës. Nëpërmjet programit të historisë, nxënësit kuptojnë se kultura e tyre dhe kulturat e tjera përbëjnë rezultatin e një procesi historik.

Programi i historisë së Maqedonisë (IRJM) trajton ngjarjet historike në një kornizë kronologjike e tematike dhe ka në fokusin e tij të studimit zhvillimet e popullit maqedonas në fushën e ekonomisë, politikës, ligjit, shkencës, arsimit, kulturës nga lashtësia deri në ditët e sotme.

Programi i historisë i ndihmon nxënësit që të bëhen të ditur, të logjikshëm, kureshtarë, të balancuar, të ndjeshëm, dhe individë të aftë për të dhënë argumente dhe vendime të arsyetuara mirë. Këto cilësi mbështesin nxënësit në zhvillimin e qëllimeve, kompetencave kyçe dhe rezultateve të dëshiruara të arsimit parauniversitar, në mënyrë që ata të jenë individë të mirë-përgatitur, të aftë për të kontribuar ndaj kombit dhe të aftë për t’u përgjigjur zhvillimeve globale.

2. KORNIZA KONCEPTUALE E PROGRAMIT

Programi i historisë në qendër të tij vendos krijimin e kushteve për ndërtimin e kompetencave të lëndës dhe të kompetencave kyçe që lidhen me to, për të gjithë nxënësit e arsimit bazë.

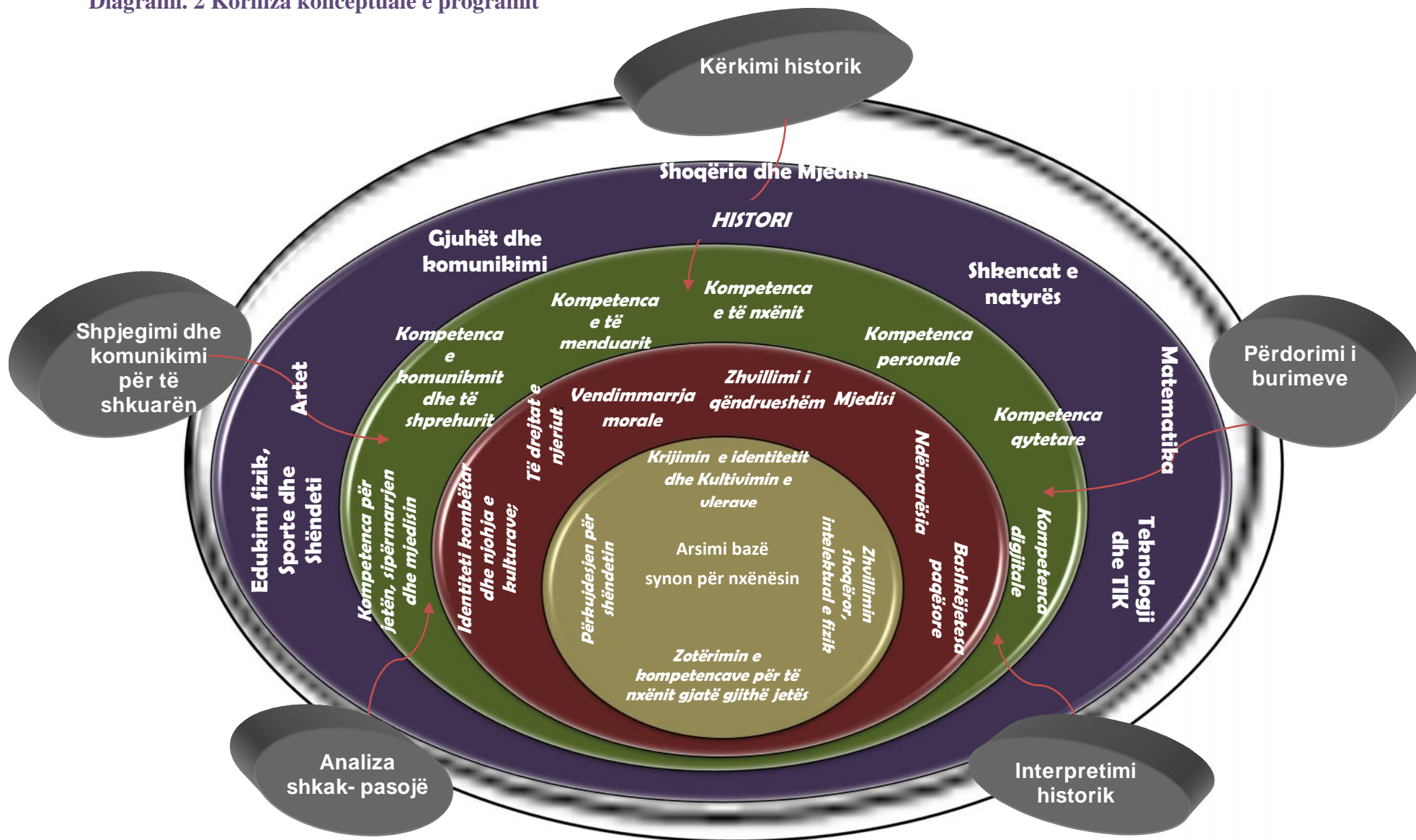
Programi paraqet temat ndërkurrikulare, ku realizimi i tyre nëpërmjet lëndës së historisë është një komponent i rëndësishëm i programit për kontributin e historisë në shoqëri dhe në jetën e përditshme.

Programi përshkruan lidhjen e historisë me fushat e tjera kurrikulare, në mënyrë që kurrikula e arsimit bazë të shihet si një e tërë për formimin e nxënësit dhe për realizimin e qëllimeve kryesore të shkollës dhe të shoqërisë në fushën e arsimit. Në program paraqitet koha mësimore për secilën tematikë dhe klasë.

Programi i historisë tregon se si ndërtohen dhe zbatohen kompetencat e lëndës dhe kompetencat kyçe, nëpërmjet tematikave të përcaktuara dhe situatave/veprimtarive/projekteve të sugjeruara, të paraqitura në këtë program. Tematikat e programit krijojnë mundësi, që nxënësi të ndërtojë dhe të zbatojë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat në funksion të koncepteve, kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe. Situatat/veprimtaritë/projektet e aftësojnë nxënësin në përvetësimin e dijeve dhe demonstrimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës. Situatat/veprimtaritë/projektet e sugjeruara, të dhëna në program, zhvillojnë te nxënësi aftësinë e kërkimit, duke i zgjeruar dhe thelluar më tej dijet dhe konceptet historike të tij në situata të zbatueshme.

Programi prezanton metodologjitë e mësimdhënies së historisë dhe vlerësimin e nxënësit në këtë lëndë. Përdorimi i metodologjive të larmishme dhe efikase në mësimdhënien e historisë është kusht parësor për zbatimin e programit, për arritjen e kompetencave nga ana e nxënësit, duke i dhënë secilit mundësi të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që zotëron brenda vetes. Vlerësimi i nxënësit, është komponent thelbësor për përmirësimin e arritjeve të tij dhe përmirësimin e procesit të të nxënit.

Diagrami. 2 Korniza konceptuale e programit

2.1. Qëllimet e programit të historisë

Arsimi parauniversitar krijon kushte dhe mundësi që nxënësit:

- ✓ të ndërtojnë dhe të zhvillojnë njohuri, shkathtësi, qëndrime dhe vlera që kërkon shoqëria demokratike;
- ✓ të zhvillohen në mënyrë të pavarur e të gjithanshme;
- ✓ të kontribuojnë në ndërtimin dhe mirëqenien vetjake dhe të shoqërisë shqiptare dhe të përballen në mënyrë konstruktive me sfidat e jetës.

Në arsimin parauniversitar nxënësit:

- ✓ kultivojnë identitetin vetjak, kombëtar dhe përkatësinë kulturore;
- ✓ përvetësojnë vlera të përgjithshme kulturore dhe qytetare;
- ✓ zhvillohen në aspektet intelektuale, etike, fizike, sociale dhe estetike;
- ✓ zhvillojnë përgjegjësi ndaj vetes, ndaj të tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit;
- ✓ aftësohen për jetë dhe për punë, në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore;
- ✓ aftësohen për të nxënë gjatë gjithë jetës;
- ✓ zhvillojnë shpirtin e sipërmarrjes;
- ✓ përdorin teknologjitë e reja.

Programi i historisë ka për qëllim të pajisë nxënësit me aftësi dhe cilësi intelektuale nëpërmjet zhvillimit dhe ndërtimit të një sërë konceptesh dhe kompetencash lëndore, të cilat u krijojnë atyre mundësi të analizojnë në mënyrë kritike informacionin, lidhjet shkak-pasojë, të interpretojnë burimet, të ndërtojnë shpjegime të arsyetuara dhe argumentuara dhe të vlerësojnë interpretimet e ndryshme për të shkuarën.

Programi i historisë së Maqedonisë (IRJM) lidh vlerat e të mësuarit të historisë me qëllimet e arsimit parauniversitar, me kompetencat kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës dhe Rekomandimet Rek (2001)15 të Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare, për mësimdhënien e historisë në shekullin XXI, duke ndërtuar te nxënësi konceptet, kompetencat dhe cilësitë historike, nëpërmjet:

- J angazhimit në mënyrë aktive në kërkimin historik me qëllim që të zhvillojë vetëbesimin, reflektimin dhe mendimin kritik;
- J nxitjes së kureshtjes, zhvillimit të aftësive/shkathtësive për të bërë pyetje të rëndësishme në lidhje me të shkuarën, për të shqyrtuar në mënyrë kritike një sërë burimesh në kontekstin e tyre historik dhe për të dhënë përgjigje për të shkuarën mbështetur në argumente;
- J ndërtimit të aftësive për të kuptuar, organizuar dhe komunikuar dijet e tyre historike përmes mënyrave të ndryshme dhe përdorimit të medieve të ndryshme;
- J zhvillimit të aftësive/shkathtësive të kërkimit historik, duke u bazuar në burime historike, për studimin e ngjarjeve të ndryshme të historisë;
- J ndërveprimit me individë dhe grupe individësh të kulturave të ndryshme, për të njohur të kaluarën dhe për të kuptuar ndërveprimin e saj me të sotmen, duke nxënë, analizuar dhe menduar në mënyrë kritike;
- J zhvillimit të aftësive për të analizuar dhe për të interpretuar informacionin historik në mënyrë kritike dhe të përgjegjshme, nëpërmjet dialogut, kërkimit të së vërtetës dhe përmes debatit të hapur, sidomos për çështje të ndjeshme historike;
- J argumentimit të vlerave të trashëgimisë historike, duke e vlerësuar këtë trashëgimi si pjesë të përcaktimit të identitetit të një populli;
- J zhvillimit të aftësive qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.

2.2. Lidhja e kompetencave kyçe me kompetencat e lëndës

Ndërtimi dhe zbatimi i kompetencave kyçe nga nxënësit gjatë procesit të mësimdhënies dhe nxënies, kërkon që mësuesi të mbajë parasysh lidhjen e kompetencave kyçe, me kompetencat e lëndës për secilën shkallë të kurrikulës. Për të realizuar në praktikë këtë lidhje, mësuesi duhet të përzgjedhë situatat, veprimtaritë, metodat dhe mjetet e përshtatshme të procesit të të nxënit. Kompetenca përcaktohet si integrim i njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve që një nxënës duhet t'i fitojë gjatë procesit të nxënies.

Organizimi i mësimit të historisë me bazë kompetencat përqendrohet në atë që nxënësi duhet të dijë, të bëjë saktë dhe të shpjegojë pse e bën. Npërmjet studimit të historisë, nxënësit mësojnë se si të paraqesin një problem, që ata e kanë realizuar npërmjet përvetësimit dhe ndërtimit të dijeve dhe kompetencave historike, për një temë të caktuar.

Për të realizuar lidhjen e kompetencave kyçe me kompetencat e lëndës mësuesi ndjek këto hapa:

- ✓ përzgjedh përmbajtjen mësimore, mjetet didaktike, metodologjinë e mësimdhënies, përmes të cilave realizon rezultatet e të nxënit të kompetencave të historisë në një vit mësimor, si dhe rezultatet e të nxënit për kompetencat kyçe në një vit mësimor;
- ✓ planifikon mësimdhënien, duke përfshirë periudhën kohore gjatë së cilës do të arrijë rezultatet e të nxënit, për kompetencat kyçe brenda vitit shkollor;
- ✓ kryen analiza dhe vlerësime të ecurisë së nxënësve pas realizimit të orëve mësimore, detyrave, projekteve, për të verifikuar arritjet e rezultateve të të nxënit për vit mësimor dhe shkallë, për lëndën e historisë.

Diagrami; 2 Rezultatet kryesore të të nxënit sipas kompetencave kyçe që realizohen npërmjet lëndës së historisë

Kompetenca e komunikimit dhe të shprehurit

- Zhvillon kompetencën e komunikimit për të ndërtuar njohuritë historike për të shqyrtuar, për të analizuar, për të parashtruar pyetje, për të argumentuar, për të diskutuar dhe për të komunikuar informacionin historik, konceptet dhe idetë.
- Përdor funksionet gjuhësore të teksteve historike, duke përfshirë fjalorin historik, fjali të ndërtuara saktë për përshkrimin e ngjarjeve, fjali komplekse për shpjegimin e marrëdhënive shkak-pasojë, përdorimin e gjerë të emrave, ndajfoljeve dhe mbienrave për të përshkruar vendet, njerëzit dhe ngjarjet.

Kompetenca e të menduarit

- Zhvillon kompetencën e të menduarit për realizimin e kërkimit historik.
- Zhvillon mendimin kritik për të përzgjedhur burimet, për të interpretuar të shkuarën nëpërmjet informacionit, për të dhënë argumenta bazuar në burime dhe për të saktësuar saktësinë e burimeve;
- Zhvillon mendimin krijues për të ndërtuar interpretime të reja të cilat shpjegojnë aspekte të së shkuarës, që janë të diskutueshme.
- Analizon të dhënat numerike për të kuptuar të shkuarën, për shembull për të kuptuar shkakun dhe pasojën, vazhdimësinë dhe ndryshimin.
- Ndërton dhe interpretojnë grafikë, diagrame, tabela statistikore, për paraqitjen e të dhënave historike
- Përdor numrat negative dhe pozitive për llogaritjen e kohës.

Kompetenca e të nxënit

- Zhvillon kompetencën e të nxënit për të shfrytëzuar të dhënat për të demonstruar të kuptuarit e koncepteve historike dhe shoqërore, duke i prezantuar nëpërmjet formave të ndryshme të të shprehurit.
- Përzgjedh të dhëna nga burime të ndryshme, i klasifikon ato burime sipas rëndësisë që kanë për temën;
- Parashtron pyetje kërkimore dhe përgjigjet duke u bazuar në argumenta dhe burime.
- Zbaton në mënyrë të pavarur udhëzimet për një temë, veprim, aktivitet ose detyrë që i kërkohet
- Ndërlidh temën e re ose një çështje të dhënë me njohuritë dhe përvojat paraprake, duke i paraqitur në forma të ndryshme të të shprehurit sipas një radhitjeje logjike.
- Vlerëson pikëpamjet e ndryshme si dhe menaxhon emocionet, ndjenjat, kohën, shfrytëzimin e burimeve dhe mjeteve gjatë kryerjes së një detyre në histori.
- Identifikon përparësitë dhe mangësitë e tij në lidhje me zotërimin e dijeve dhe kompetencave historike në funksion të vetëvlerësimit të përparimit dhe përmirësimit të suksesit të tyre.

Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin

- Zhvillon kompetencën për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin për të identifikuar dhe vlerësuar burimet e nevojshme për interpretimin e ngjarjes historike.
- Harton hapat që duhet të ndjekë për realizimin e një kërkimi historik për një ngjarje të dhënë.
- Zhvillon një kërkim individual ose në grup për kryerjen e e një veprimtarie në histori.
- Diskuton individualisht ose në grup për rëndësinë që ka e shkuara në kuptimin e të tashmes dhe perspektivat e të ardhmes.
- Bashkëvepron në mënyrë aktive me moshatarët dhe të tjerët (pavarësisht statusit të tyre social, etnik etj.) për realizimin e një veprimtarie të përbashkët.

Kompetenca personale

- Zhvillon kompetencën personale për të kuptuar veten dhe të tjerët, ndryshimet dhe ngjashmëritë, për të menaxhuar marrëdhëniet ndërmjet nj-tjetrit, vlerësuar pikëpamjet e të tjerëve qofshin këto dhe të ndryshme nga të tija;
- Kupton nëpërmjet kërkimit historik përvojën e njeriut, marrëdhëniet shkak-pasojë, rëndësinë historike, ndryshimet dhe vazhdimësinë që ka pësuar shoqëria përgjatë kohërave.
- Përdor aftësitë e komunikimit, punës në grup, etj për të prezantuar idetë e tij;

Kompetenca qytetare

- Zhvillon kompetencën qytetare për të shqyrtuar në mënyrë kritike sjelljet, motivet dhe veprimet e njerëzve në të shkuarën që mund të jenë rezultat i ndryshimit të qëndrimeve shoqërore dhe standardeve të ndryshme.
- Shqyrton burimet historike për të kuptuar ngjarjet dhe zhvillimet që kanë ndikuar në shoqëri dhe grupe të ndryshme kulturore në kohëra të ndryshme, dhe shpegon natyrën, shkaqet dhe pasojat e konflikteve dhe ndërvarësinë kulturore.
- Kupton se si qytetërimet dhe shoqëritë janë formuar nga grupe njerëzish me kultura të ndryshme, identifikon dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet kulturave të ndryshme dhe kultivon respekt ndaj kulturave të ndryshme nga e tija;
- Shqyrton burimet historike për të kuptuar çështjet shoqërore dhe se si parime të ndryshme kanë ndikuar në çështjet njerëzore.
- Zhvillon mirëkuptimin ndërkulturor, duke vlerësuar kulturat, gjuhët dhe besimet e ndryshme.
- Kupton perspektivat, besimet dhe qëndrimet e njerëzve në të shkuarën e në të tashmen dhe rëndësinë e njohjes së historisë së tyre dhe të tjerëve;
- Shpjegon orrijinën dhe zhvillimin e identitetit kombëtar duke vlerësuar trashëgiminë material dhe shpirtërore;
- Shqyrton një sërë burimesh që paraqesin perspektiva të ndryshme kulturore në mënyrë që të zhvillojë kuptimin historik.

Kompetenca digjitale

- Zhvillon kompetencën digjitale për të gjetur, për të analizuar, për të komunikuar informacion historik.
- Akseson një sërë burimesh digjitale të informacionit dhe analizon në mënyrë kritike këto burime historike;
- Komunikon, prezanton dhe parashtron njohuritë.
- Bashkëpunon, diskuton dhe debaton me të tjerët për të ndërtuar njohuritë historike;

2.3. Lidhja e lëndës së historisë me temat ndërkurrikulare

Kurrikulat bërthamë të arsimit bazë përcaktojnë një sërë temash ndërkurrikulare, të cilat integrojnë fushat kurrikulare të të nxënësve. Ato janë tema madhore, me të cilat përballen shoqëria tani dhe në të ardhmen. Zhvillimi i tyre ndihmon nxënësit të interpretojnë botën dhe të rrisin lidhjen e arsimit me jetën dhe me interesat e saj.

Trajtimi i këtyre temave në lëndën e historisë synon ndërtimin e disa njohurive specifike, zbatimin e disa aftësive, vlerave e qëndrimeve të caktuara të nxënësit për zhvillimin e tyre si qytetarë të së ardhmes, të cilët do të jenë të aftë për të bashkëvepruar në paqe me kultura të ndryshme, të aftë për të kontribuar në ndërtimin e një shoqërie demokratike dhe të aftë për të funksionuar në një botë të ndërvarur, duke nxitur zhvillimin e qëndrueshëm të saj.

Kurrikula e historisë është projektuar për të plotësuar nevojat e nxënësve duke paraqitur një program bashkëkohor; Temat ndërkurrikulare: *identiteti kombëtar dhe njohja e kulturave; të drejtat e njeriut; vendimmarrja morale; zhvillimi i qëndrueshëm; mjedisi; ndërvarësia; bashkëjetesa paqësore*; ofrojnë dimensione, të cilat pasurojnë programin mësimor nëpërmjet zhvillimit të përmbajtjes së fokusuar që përshtatet natyrshëm brenda tematikave të historisë.

Integrimi i këtyre temave gjatë zhvillimit të koncepteve dhe kompetencave historike aftëson nxënësit:

- ✓ për të ndërvepruar me individë dhe grupe individësh të kulturave të ndryshme, për të njohur të kaluarën dhe për të kuptuar ndërveprimin e saj me të sotmen, duke nxënë, analizuar dhe menduar në mënyrë kritike;
- ✓ për t'u edukuar me ndenjen e mirëkuptimit dhe të besimit të ndërsjellë midis popujve, nëpërmjet studimit të kulturës, të shkëmbimeve të shumanshme dhe të trashëgimisë;
- ✓ për të ndihmuar në formimin e një të ardhmeje më të mirë përmes kuptimit të asaj se si e shkuara ka lidhje me të tashmen dhe për të marrë vendime për një zhvillim të qëndrueshëm të perspektivave historike;
- ✓ për të zhvilluar aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.

Gjatë realizimit të temave ndërkurrikuar nxënësi duhet të zgjidhë situata, duhet të përdorë aftësitë e mendimit kritik, krijues, të përdorë kompetencat historike si: kërkimin, përdorimin e burimeve, interpretimin dhe komunikimin për të shpjeguar, argumentuar dhe parashikuar perspektivat për çështje të ndryshme që lidhen me këto tema ndërkurrikulare.

2.4. Lidhja e historisë me fushat/lëndët e tjera kurrikulare

Lënda “Historia e Maqedonisë” është një nga lëndët e fushës “Shoqëria dhe mjedisi”. Njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat në lëndët e fushës “Shoqëria dhe mjedisi” dhe në lëndët e tjera të fushave të të nxënit si: atyre të shkencave natyrore, arteve, gjuhës dhe komunikimit, matematikës, teknologjisë dhe TIK-ut, etj.; integrohen mjaft mirë me ato të historisë. Integrimi i tyre mund të shikohet në nivelin, e tematikave, të koncepteve dhe të kompetencave.

Lënda e historisë dhe lëndët e tjera duhet të integrohen në mënyrë të ndërsjellë me njëra-tjetrën. Vetëm në këtë mënyrë do të mund të realizohen si duhet kompetencat kyçe të të nxënit dhe qëllimet e shkollës dhe të shoqërisë, në fushën e arsimit.

Çfarë do të thotë kjo?

-)] Së pari, historia mund të përdorë njohuritë, konceptet dhe aftësitë, që trajtohen në lëndët e tjera për të ndërtuar, për të konkretizuar dhe për të argumentuar më mirë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat e saj.
-)] Së dyti, lëndët e tjera duhet të përdorin dijet dhe kompetencat historike për të aktualizuar dhe për të kuptuar më mirë çështjet e tyre në diskutim, si dhe për të nxitur përgjegjësinë dhe motivimin qytetar të nxënësve në shkollë dhe në bashkësinë ku jetojnë.

Lidhja ndërmjet lëndës së historisë dhe fushave/lëndëve të tjera

SHOQËRIA DHE MJEDISI

-)] Përdor hartën, globin dhe busullën për lokalizimin e territoreve ku kanë lindur dhe janë zhvilluar ngjarjet historike.
-)] Lexon dhe interpreton harta të ndryshme historike dhe gjeografike.
-)] Orientohet në hapësirë nëpërmjet hartës dhe globit, për të lokalizuar një territor të caktuar me vlera historike.
-)] Përcakton në hartë vendndodhjen e qytetërimeve.
-)] Argumenton rëndësinë e relievit dhe të klimës në zhvillimin e qytetërimeve.
-)] Shpjegon termat migrim i jashtëm dhe i brendshëm i popullsisë, për të treguar lëvizjet e popujve dhe pasojat që ato sjellin në qytetërimi, gjatë periudhave të ndryshme të historisë.
-)] Tregon ç'është mjedisi gjeografik, për të kuptuar ndikimin e tij në zhvillimin e qytetërimeve.
-)] Shpjegon konceptet: liri, barazi, të drejta, ligj, komb, shtet, etni, demokraci dhe kushtetutë, për të shpjeguar zhvillimin historik të qytetërimeve.

GJUHËT DHE KOMUNIKIMI

-)] Interpreton tekste dhe forma të ndryshme të komunikimit, përfshirë atë historik.
-)] Shpreh opinione, arsyeton, diskuton, argumenton dhe bën debate argumentuese me tematikë historike.
-)] Përzgjedh informacionin e duhur historik në tekst.
-)] Shfrytëzon rregullat e drejtshkrimit për shkrimin e një materiali historik.
-)] Dallon gjinitë e ndryshme letrare: ditarin, kujtimet dhe romanin historik.
-)] Shfrytëzon veprat letrare-artistike, si burim informacioni historik.

MATEMATIKË

-)] Ndërton dhe interpreton grafikë, diagrame, tabela statistikore, për paraqitjen e të dhënave historike.
-)] Përdor numrat e shifrat romake për leximin dhe për shkrimin e shekujve.
-)] Përdor numrat negativë dhe pozitivë për të kryer veprime për llogaritjen e kohës.
-)] Përdor boshtin numerik për interpretimin e shkallës së kohës.
-)] Vendos në boshtin numerik vitet para dhe pas Krishtit.

SHKENCAT E NATYRËS

-)] Reflekton dhe diskuton për rrjedhojat shoqërore të zhvillimeve shkencore.
-)] Vlerëson rolin qendror të shkencës në botën e sotme.
-)] Kupton karakterin kontradiktor të shkencës dhe faktin që shkencëtarët kanë pikëpamje të ndryshme dhe kundërshtuese si për faktet që përdoren në shkencë ashtu edhe për rreziqet që rrjedhin prej zhvillimeve shkencore.
-)] Kupton çështjet e ndryshme për shembull rreth shkencës dhe mjedisit.
-)] Kupton ndikimin e përparimeve teknike në shoqëri, për shembull: ndikimi i internetit.

TEKNOLOGJIA DHE TIK-u

-) Shfrytëzon simbolet për shkrimin e shekujve me shifra romake në kompjuter.
-) Përdor programet kompjuterike për shkrimin e një materiali historik.
-) Përdor programet kompjuterike për prezantimin e një detyre në histori.
-) Përdor internetin për nxjerrjen e të dhënave për ngjarje dhe për figura historike.
-) Përdor programet kompjuterike për të ndarë mendime detyra dhe informacionin historik me moshatarët e tij.

2.5.Kompetencat dhe konceptet e lëndës së historisë

Programi nëpërmjet të gjithë tematikave të tij zhvillon dhe ndërton një numër kompetencash dhe konceptesh, të cilat mbështesin studimin e historisë. Kompetencat historike janë procese dhe aftësi thelbësore që përfshihen në të gjithë programin e historisë nëpërmjet tematikave dhe veprimtarive të sugjeruara. Nxënësit duhet të kuptojnë, të zhvillojnë dhe të ndërtojnë kompetencat dhe konceptet historike si dhe të aftësohen për ti përdorur ato në mënyrë që të thellojnë dhe të zgjerojnë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat e tyre në lëndën e historisë duke arritur progres.

Kompetenca historike janë:

1. Kërkimi historik.
2. Përdorimi i burimeve.
3. Analiza shkak – pasojë.
4. Interpretimi historik.
5. Shpjegimi dhe komunikimi për të shkuarën.

Koncepte kyçe historike janë:

1. Kuptimi kronologjik.
2. Ndryshimi dhe vazhdimësia.
3. Shumëllojshmëria kulturore, etnike dhe fetare.
4. Rëndësia.

Kur nxënësi zbaton kompetencat historike, ai njëkohësisht është duke zbatuar dhe kompetencat kyçe. P.sh. kompetenca historike “Kërkimi historik”, përfshin shumë nga strategjitë e zgjidhjes së situatave të ndryshme problemore në shoqëri dhe në jetën e përditshme. Për të zgjidhur problemin, ata duhet të kërkojnë, të mbledhin, të gjejnë, dhe të sintetizojnë informacione nga burimet primare, sekondare dhe informacionet me gojë, me shkrim, dhe ato vizuale.

Ata duhet të dinë ku të kërkojnë informacion, cilat informacione do t’i ndihmojnë ata për të ndërtuar një argument, si të interpretojnë informacionin e gjetur, si të strukturojnë marrëdhëniet komplekse shkakore, si të vlerësojnë saktësinë e burimit dhe si të krahasojnë gjetjet e tyre me faktet historike. Ata mësojnë të komunikojnë gjetjet e tyre dhe i komunikojnë ato për audiencë të ndryshme. Pra gjatë zhvillimit të kompetencave historike, nxënësi zhvillon gjithashtu kompetencat kyçe në lidhje me zgjidhjen e problemit, krijimtarinë, inovacionin, përpunimin e informacionit, prezantimin e detyrave, punën në grup, komunikimin efektiv etj..

Tabela 1. Rezultatet e të nxënit për kompetencat dhe konceptet historike, në shkallën e katërt të kurrikulës

SHKALLA E KATËRT				
Klasa e tetë dhe e nëntë				
REZULTATET E TË NXËNIT PËR KOMPETENCAT HISTORIKE				
Kërkimi historik	Përdorimi i burimeve	Interpretimi historik	Shkaku & pasoja	Shpjegimi & komunikimi
<p>Nxënësi:</p> <p>)] kërkon, zbulon, identifikon dhe shqyrton, individualisht dhe si pjesë e një grupi, pyetje specifike historike ose çështje, duke bërë testimin e</p>	<p>Nxënësi:</p> <p>)] shpjegon tipat e burimeve historike, si një domosdoshmëri në punën e historianit;</p> <p>)] kërkon, duke vlerësuar burimet alternative, për ndërtimin e ngjarjes historike;</p> <p>)] identifikon, zgjedh dhe përdor një sërë burimesh historike, duke përfshirë burimet tekstuale, vizuale, objektet dhe mjedisin historik, TIK;</p> <p>)] vlerëson cilësinë e burimet te përdorura për të arritur përfundime të arsyetuara dhe</p>	<p>Nxënësi:</p> <p>)] kupton pse historianët dhe të tjerët i kanë interpretuar ngjarjet, njerëzit dhe situatat në mënyra të ndryshme nëpërmjet një sërë burimesh dhe mediesh;</p> <p>)] shpjegon se si dhe pse ngjarjet historike janë</p>	<p>Nxënësi:</p> <p>)] analizon ngjarjet historike në lidhjet e tyre shkak-pasojë;</p> <p>)] shpjegon pasojat në përfundimin e ngjarjeve, të situatave dhe të ndryshimeve</p>	<p>Nxënësi:</p> <p>)] paraqet shpjegime rreth së kaluarës që janë koherente, të strukturuar dhe të arsyetuara, duke përdorur kronologjinë dhe fjalorin e duhur historik;</p> <p>)] komunikon njohuritë historike në mënyra</p>

<p>hipotezave;) shton burimet e informimit;) reflekton në mënyrë kritike për pyetje ose çështje historike.</p>	<p>logjike e te besueshme;) vlerëson historinë gojore, me anë të së cilës dëshmitë gojore për ngjarjet e fundit historike mund ta bëjnë historinë më të gjallë në sytë e nxënësve, si dhe mund t'u lënë vend pikëpamjeve e perspektivave të atyre që nuk kanë marrë pjesë në “historinë e shkruar”.</p>	<p>interpretuar në mënyra të ndryshme;) shqyrton një sërë interpretimesh të së kaluarës për të vlerësuar vlefshmërinë e tyre nga këndvështrimi i burimeve dhe alternative te reja ;) përdor interpretimin si një kompetence e të nxënit.</p>	<p>historike;) shikon të sotmen edhe si pasojë e shumë ngjarjeve historike të djeshme ose si reflektim ndaj saj.</p>	<p>të ndryshme, duke përdorur kronologjinë dhe fjalorin e duhur historik.</p>
--	---	--	--	---

REZULTATET E TË NXËNIT PËR KONCEPTET HISTORIKE

Kuptimi kronologjik	Ndryshimi dhe vazhdimësia	Shumëllojshmëria kulturore, etnike & fetare	Rëndësia
<p>Nxënësi:) përdor saktë datat dhe fjalorin për periudha të ndryshme historike, duke përfshirë periudhën parahistorike, antike, mesjetare, moderne;) kupton organizimin kronologjik të historisë dhe të vendosin njerëzit dhe ngjarjet në periudhën e saktë historike duke kuptuar dhe duke shpjeguar marrëdhëniet historike;) ndërton linjën e kohës, duke vendosur në të periudhat historike dhe ngjarjet e rëndësishme historike;) kryen veprime për llogaritjen e kohës;) krijon një tabelë kronologjike të periudhave historike, duke e pasuruar atë në vazhdimësi me informacionin e ri.</p>	<p>Nxënësi:) shpjegon ndryshimin dhe vazhdimësinë e ngjarjeve historike brenda dhe përtej periudhave historike;) analizon shkallën dhe ritmin e ndryshimit, nëse ndryshimi arriti në progres dhe nëse po për kë;) analizon arsyet dhe rezultatet e ngjarjeve, e situatave dhe e ndryshimeve historike.</p>	<p>Nxënësi:) kupton se njerëzit dhe shoqëritë e përfshira në të njëjtën ngjarje historike mund të kenë përvoja dhe pikëpamje të ndryshme për të njëjtën ngjarje historike.</p>	<p>Nxënësi:) vlerëson rëndësinë e ngjarjeve, të njerëzve dhe të zhvillimeve në kontekstin e tyre historik dhe në ditët e sotme.</p>

2.6. Cilësitë historike të nxënësit

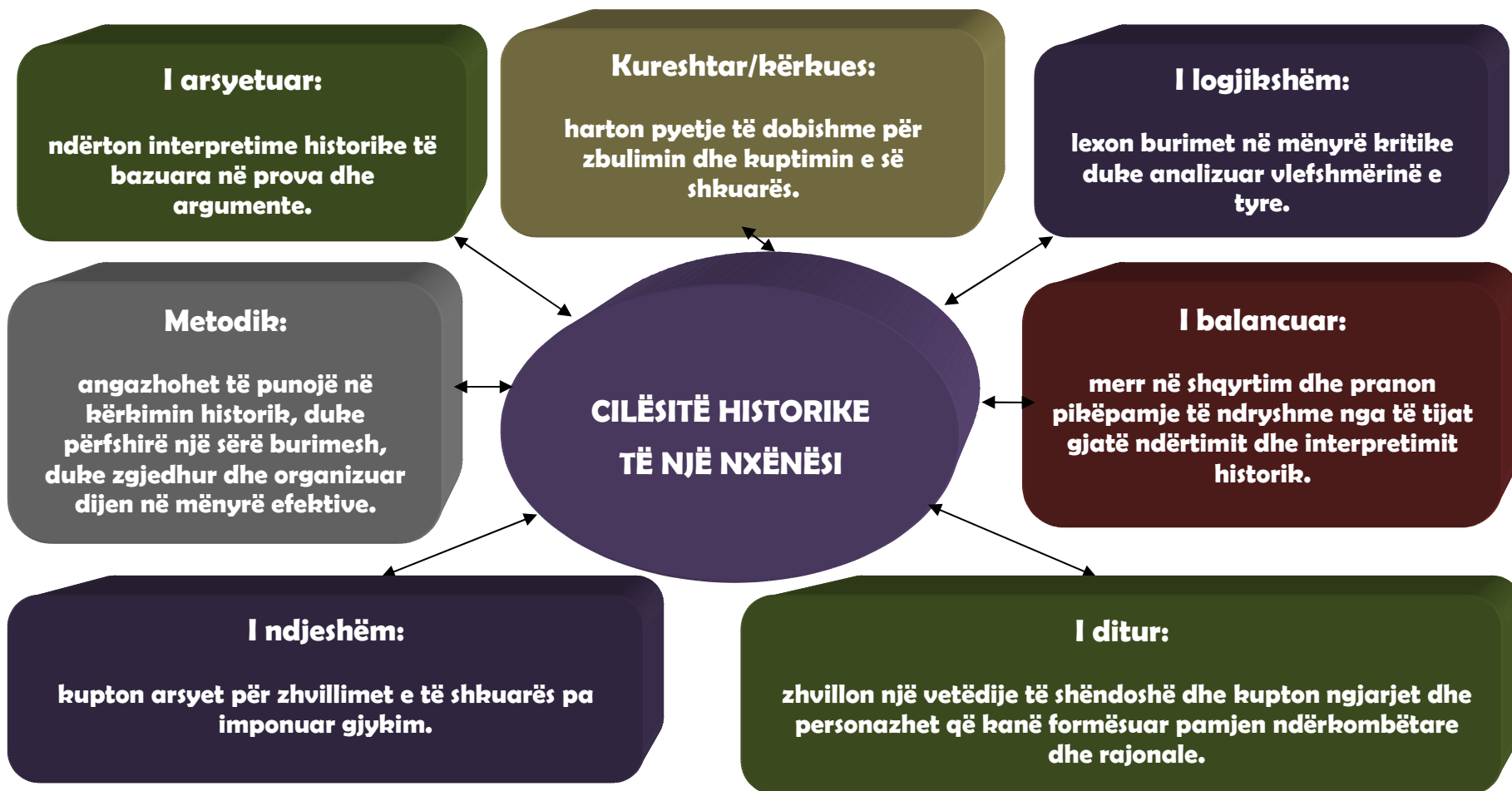
Lënda e historisë i ndihmon nxënësit që të bëhen të ditur, të logjikshëm, kureshtarë, të balancuar, të ndjeshëm dhe individë të aftë për të dhënë argumente dhe për të marrë vendime të arsyetuara mirë. Programi i historisë synon t'i pajisë nxënësit me këto cilësi të rëndësishme në mënyrë që t'i mbështesë ata, jo vetëm në zotërimin e dijeve dhe kompetencave historike, por dhe në arritjen e rezultateve të dëshiruara dhe në realizimin e qëllimeve të arsimit parauniversitar, për t'i bërë ata të aftë për të përmbushur studimet e tyre të mëtejshme, si dhe për të nxënëit gjatë gjithë jetës.

Për të zhvilluar cilësitë historike, mësuesi gjatë mësimit të historisë duhet t'u ofrojë nxënësve mundësi për të kërkuar, për të shqyrtuar, për të vlerësuar aspekte të ndryshme historike dhe për të përdorur TIK-un, si pjesë përbërëse e të mësuarit të tyre. Krijimi i këtyre mundësive rrit angazhimin e nxënësve me kuptimin dhe përdorimin e njohurive të lëndës, koncepteve, kompetencave historike dhe kompetencave kyçe.

Të mësuarit dhe ndërmarrja e aktiviteteve në histori kontribuon në arritjen e qëllimeve të programit mësimor për të gjithë nxënësit për t'u bërë:

- ✓ nxënës të suksesshëm, që kënaqen nga mësimi dhe bëjnë përparim e arritje;
- ✓ individë me besim, të cilët janë në gjendje të jetojnë të sigurt, të shëndetshëm dhe të aftë të përmbushin kërkesat e jetës;
- ✓ qytetarë të përgjegjshëm që japin kontribut pozitiv në shoqëri.

Diagrami; 5 Cilësitë historike të nxënësit

3. SHKALLA E KATËRT

3.1. Përmbajtja e programit të historisë së Maqedonisë (IRJM)

Lënda “Historia e Maqedonisë” zhvillohet në klasën e IX, për pakicat kombëtare, në shkollat e arsimit bazë, Liqenas dhe Goricë e vogël.

Objekti i studimit të programit të lëndës “Historia e Maqedonisë” është pasqyrimi në mënyrë objektive i momenteve më kulmore të zhvillimit historik të Maqedonisë nga lashtësia deri në ditët e sotme. Nëpërmjet këtij programi nxënësit shpjegojnë arritjet dhe zhvillimet e popullit maqedonas në fushën e ekonomisë, politikës, ligjit, shkencës, arsimit, kulturës gjatë periudhave historike.

Programi ka për qëllim të edukojë të nxënësit ndjenjën e miqësisë dhe respektit të ndërsjellët ndërmjet dy popujve tanë, si faktor stabiliteti në Ballkan dhe integritet të dy vendeve në familjen e përbashkët evropiane. Programi vlerëson dhe respekton larminë në shoqëri, si dhe kontributin e kulturave dhe grupeve të ndryshme në arritjet e qytetërimeve botërore. Programi i përgatit nxënësit për të ardhmen, i pajis ata me cilësi dhe kompetenca, që janë të çmuara për jetën, rrit mundësinë e arsimit të mëtejshëm dhe zhvillon

aftësitë për të marrë pjesë në një shoqëri demokratike. Ai inkurajon mirëkuptimin reciprok të origjinës historike dhe të diversiteteve etnike, kulturore dhe fetare.

Synime të përgjithshme të lëndës

-)] Të nderojë dhe të jetë krenar për Shqipërinë, vendin ku jeton si dhe për Maqedoninë shtetin mëmë.
-)] Të jetë tolerant, të pranojë ndryshueshmërinë dhe të jetë urë miqësie midis dy popujve fqinj .
-)] Të edukohet me frymën e bashkëpunimit, me ndjenjën e miqësisë dhe respektit të ndërsjelltë midis dy popujve.
-)] Të bëhet i vetëdijshëm se populli maqedonas dhe ai shqiptar gjatë bashkëjetesës kanë dhënë dhe marrë nga njëri-tjetri në fusha të ndryshme si: ekonomi, arsim, art, kulturë etj..
-)] Të forcojë më tej bindjen se minoriteti maqedonas në Shqipëri dhe ai shqiptar në Maqedoni shërbejnë si ura lidhëse dhe bashkëpunimi ndërmjet dy popujve tanë.

Në përfundim të klasës së nëntë nxënësi :

- ❖ shpjegon arsyet e copëtimit të Maqedonisë në periudha të ndryshme historike dhe statusin e saj aktual politik;
- ❖ analizon shkaqet dhe rezultatet e ngjarjeve historike në Maqedoni nga lashtësia deri në ditët tona;
- ❖ vlerëson rolin e rëndësishëm që kanë luajtur personalitete të shquara në zhvillimin e historisë së popullit maqedonas;
- ❖ vendos ngjarje dhe figura historike brenda kufijve kronologjikë të parashikuara në program;
- ❖ përdor koncepte dhe terma që i përkasin periudhave të ndryshme historike;
- ❖ vlerëson rëndësinë e ngjarjeve historike që kanë luajtur një rol të rëndësishëm në zhvillimin e kombit maqedonas;
- ❖ dallon shkakun nga pasoja dhe analizon lidhjet që ekzistojnë ndërmjet tyre;
- ❖ përdor krahas tekstit burime të tjera informacioni si: harta historike, foto, enciklopedi, etj.;
- ❖ interpreton ngjarje dhe figura të ndryshme historike të cilat lidhen me historinë e krahinës së tij;

- ❖ organizon informacionin historik në të cilin përfshin konceptet historike të studiuara;
- ❖ komunikon njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet nëpërmjet formave të ndryshme të komunikimit.

3.2. Koha mësimore për tematikë për secilën klasë, shkalla e katërt

Bazuar në planin mësimor të miratuar nga Ministria e Arsimit dhe Sporteve, kjo lëndë për pakicat kombëtare maqedonase do të zhvillohet me një orë në javë ose **35 orë mësimore** vjetore. Programi i lëndës së historisë me poshtë sugjeron sasinë e orëve mësimore për realizimin e njohurive/aftësive/qëndrimeve, veprimtarive praktike/ projekteve dhe testimeve. Mësuesi i lëndës është i lirë të bëjë ndryshime në planifikimin vjetor dhe të periudhës përkundrejt arritjes së rezultateve të të nxëniet të parashikuara në program.

HISTORIA E MAQEDONISE	
Ndarja e orëve	Orë mësimore të sugjeruara
Njohuri/aftësi/qëndrime	26 orë
Veprimtari praktike/projekte	6 orë
Testime	3 orë
Gjithsej	35 orë

Programi i lëndës së historisë specifikon sasinë e orëve mësimore (orët e sugjeruara) për secilën tematikë dhe për secilën klasë. Për secilën tematikë të dhënë në program janë parashikuar dhe situata/veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Kjo ka si qëllim, që përdoruesit e programit të orientohen për peshën që zë secila tematikë në orët totale vjetore.

Nxënësi në orët e veprimtarive/projekteve zbaton në situata konkrete dhe praktike kompetencat e lëndës dhe kompetencat kyçe.

Tabela 2. Koha mësimore

Nr;	Tematika	Orët të sugjeruara
1.	Maqedonia në lashtësi	4 orë
2.	Maqedonia në periudhën e Perandorisë Romake dhe Bizantine	3 orë
3.	Maqedonia në shekujt VII-XIV	5 orë
4.	Maqedonia nën sundimin Osman	3 orë
5.	Maqedonia në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX	6 orë
6.	Maqedonia në vitet 1918 –1990	5 orë

KLASA IX

TEMATIKA I. MAQEDONIA NË LASHTËSI

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi zhvillimin e Maqedonisë në parahistori.

Kjo tematike sugjerohet të zhvillohet në **4 orë mësimore**. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë

kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës.

<p><i>Klasa IX</i></p> <p><i>Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</i></p>	<p><i>Klasa IX</i></p> <p><i>Shkathësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</i></p>
<p>MAQEDONIA NË LASHTËSI (Maqedonia në parahistori, Maqedonia në botën antike)</p>	<p>Maqedonia në parahistori</p> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none">) përshkruan vendbanimet të periudhës së paleolitit, neolitit, bronzit në territoret e Maqedonisë. <p>Maqedonia në lashtësi</p> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none">) përcakton në hartë kufijtë ku u formua shteti maqedonas;) analizon momentet kryesore të shtetit maqedonas në kohën e Filipit II;) vlerëson rolin që luajti Filipi II në marrëdhëniet me Ilirët;) shpjegon rolin e Aleksandërit të Madh në zgjerimin e perandorisë maqedonase;) analizon shkaqet e rënies së perandorisë maqedonase;) shpjegon lidhjet e gjuhës, kulturës, besimit

	ndërmjet popullit maqedonas dhe fqinjëve të tij.
Koncepte dhe terma	
Falangë, vendbanime të periudhës paleolite, vendbanime të periudhës neolite, vendbanime të periudhës së bronzit, Maqedonia “perandori e fuqishme”, politeiste.	
Situata të sugjeruara	
<ul style="list-style-type: none">) Aspekte të jetës së përditshme në periudhën e Aleksandërit të Madh.) Ndikimi maqedonas në territoret shqiptare gjatë periudhës së Samuelit. 	

TEMATIKA II. MAQEDONIA NË PERIUDHËN E PERANDORISË ROMAKE DHE BIZANTINE

Përshkrimi i tematikës	
Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi historinë e Maqedonisë gjatë periudhës së perandorisë romake (168 p.e.s. – shekulli IV) dhe periudhës së hershme të perandorisë bizantine (shekulli IV deri në shekullin VII). Kjo tematike sugjerohet të zhvillohet në 3 orë mësimore . Përmes kësaj tematike realizohen kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës.	
<i>Klasa IX</i> <i>Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</i>	<i>Klasa IX</i> <i>Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</i>
MAQEDONIA GJATË PERIUDHËS SË PERANDORISË ROMAKE (168 p.e.s. – shek. IV)	Maqedonia gjatë periudhës së perandorisë romake (168 p.e.s. – shek. IV) Nxënësi: <ul style="list-style-type: none">) shpjegon zhvillimet politike dhe administrative të

**MAQEDONIA GJATË PERIUDHËS SË
PERANDORISË BIZANTINE**
(shek. IV deri në shek. VII)

Maqedonisë;

-) përshkruan popullsinë e Maqedonisë dhe ndryshimet demografike të saj;
-) shpjegon administratën e Maqedonisë romake;
-) analizon zhvillimet ekonomike dhe sociale të Maqedonisë gjatë periudhës së perandorisë romake.

Maqedonia gjatë periudhës së perandorisë bizantine *(shek. IV deri në shek. VII)*

Nxënësi:

-) analizon momentet kryesore të Maqedonisë në periudhën e Kostandinit të Madh (307 – 337);
-) shpjegon rolin e Teodosit I (379 – 395) në zhvillimet e Maqedonisë;
-) evidenton marrëdhëniet e Maqedonisë mes lindjes dhe perëndimit.

Koncepte dhe terma

Perandori Romake, ndryshime demografike, administratë, Perandori Bizantine, Maqedonia midis lindjes dhe perëndimit.

TEMATIKA III. MAQEDONIA NË SHEKUJT VII-XIV

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi lindjen dhe zhvillimin e Mbretërisë së Samuelit. Tematika trajton dyndjet sllave në territoret e Maqedonisë. Ajo gjithashtu trajton periudhën e krijimit të

mbretërisë së Samuelit, organizimin administrativ, lulëzimin dhe rënien e kësaj mbretërie.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në **5 orë mësimore**. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<i>Klasa IX</i> <i>Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</i>	<i>Klasa IX</i> <i>Shkathësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</i>
MAQEDONIA NË SHEKUJT VII-XIV	Maqedonia në shekujt VII-XIV Nxënësi: <ul style="list-style-type: none">) përshkruan gjendjen e Maqedonisë gjatë dyndjeve sllave;) analizon kohën dhe kushtet e krijimit të mbretërisë së Samuelit, organizimin e saj administrative, lulëzimin dhe zgjerimin e saj;) analizon shkaqet e rënies së kësaj mbretërie;) shpjegon arsyet e shndërrimit të Maqedonisë në një provincë bizantine;) vlerëson qëndresën e popullit maqedonas kundër sundimit bizantin.
Koncepte dhe terma Dyndje sllave; perandori bizantine; vendbanimi i Ohrit dhe i Prespës; ushtri e fuqishme.	
Situata të sugjeruara Proceset kulturore dhe shpirtërore që u zhvilluan gjatë gjysmës së shek. IX deri në gjysmën e shek. X në Maqedoni. Nxënësi:	

-) shpjegon veprimtarinë e Kirillit dhe Metodit si dhe krijimin e alfabetit sllav në Maqedoni;
-) diskuton mbi aktivitetin e Klementit dhe Naumit;
-) përshkruan lëvizjen e Bogomilëve në Maqedoni.

TEMATIKA IV. MAQEDONIA NËN SUNDIMIN OSMAN

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi momentet kryesore të pushtimit të Maqedonisë nga Perandoria Osmane. Nëpërmjet kësaj tematike shpjegohet organizimin territorial i Maqedonisë nën sundimin Osman, reformat e Tanzimatit, pasojat e tyre në Maqedoni si dhe shkakun e luftës së përbashkët të popullit maqedonas e atij shqiptar kundër sundimit osman.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në **3 orë mësimore**. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa IX

Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës

Klasa IX

Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës

MAQEDONIA NËN SUNDIMIN OSMAN	<p>Maqedonia nën sundimin Osman</p> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none">) analizon momentet kryesore të pushtimit të Maqedonisë nga Perandoria Osmane;) shpjegon organizimin politiko-administrativ dhe ekonomik të Maqedonisë nën sundimin Osman si dhe gjendjen e qytetit dhe të fshatit maqedonas gjatë kësaj periudhe;) shpjegon reformat e Tanzimatit dhe pasojat e tij në jetën ekonomike dhe shoqërore të Maqedonisë;) analizon shkaqet e luftës së përbashkët të popullit maqedonas e atij shqiptar kundër sundimit osman;) tregon në hartë tkurrjen e kufijve të Perandorisë Osmane në shek.XVIII fillimi i shek. XX.
Konceptet dhe termat	
Reforma e Tanzimatit, timar, vilajet, sanxhak, sulltan, kadi, xhonturq.	
Situata të sugjeruara	
Ndikimi i qytetërimit osman në zonën e Prespës.	

TEMATIKA V. MAQEDONIA NË FUND TË SHEKULLIT XIX DHE NË FILLIM TË SHEKULLIT XX

<p>Përshkrimi i tematikës</p> <p>Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathhtësi, qëndrime dhe vlera mbi Maqedoninë në fund të shekullit</p>
--

XIX dhe në fillim të shekullit XX. Tematika trajton qëndrimet që mbajtën fuqitë e mëdha në Traktatin e Shën Stefanit dhe në Kongresin e Berlinit ndaj popullit maqedonas. Ajo vlerëson formimin e Republikës së Krushevës si dhe analizon arsyet e rënies së saj. Tematika përshkruan rolin e popullit maqedonas në Luftën e Parë Botërore.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në **6 orë mësimore**. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<p><i>Klasa IX</i></p> <p><i>Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</i></p>	<p><i>Klasa IX</i></p> <p><i>Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</i></p>
<p>MAQEDONIA NË FUND TË SHEKULLIT XIX DHE NË FILLIM TË SHEKULLIT XX</p>	<p>Maqedonia në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX</p> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ përshkruan qëndrimet që mbajtën fuqitë e mëdha në Traktatin e Shën Stefanit dhe në Kongresi i Berlinit ndaj problemit maqedonas; ✓ vlerëson rëndësinë e formimit të Republikës së Krushevës; ✓ analizon shkaqet që çuan në rënien e shpejtë të Republikës së Krushevës; ✓ përshkruan qëndrimin e Maqedonisë gjatë Luftës së Parë e të Dytë Ballkanike, rolin e maqedonasve në këtë luftë; ✓ përshkruan rolin e maqedonasve në Luftën e Parë Botërore, pasojat e kësaj lufte.
<p style="text-align: center;">Koncepte dhe terma</p> <p>Traktatin e Shën Stefanit, Kongresi i Berlinit, Republika e Krushevës, Lufta e Parë dhe e Dytë Ballkanike, Lufta e Parë Botërore.</p>	
<p style="text-align: center;">Situata të sugjeruara</p> <p>Argumentoni qendresën e popullit maqedonas dhe popullit shqiptar lidhur me trajtimin që iu bë çështjes maqedonase dhe shqiptare në</p>	

kongresin e Berlinit.

TEMATIKA VI. MAQEDONIA NË VITET 1918 –1990

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi Maqedoninë në vitet 1918 –1990. Tematika trajton qëndrimin e popullit maqedonas gjatë Luftës së Dytë Botërore. Tematika përshkruan gjendjen e Maqedonisë në Federatën Jugosllave, si dhe argumenton rrethanat e shpalljes së pavarësisë në Maqedoni.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në **5 orë mësimore**. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<i>Klasa IX</i> <i>Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</i>	<i>Klasa IX</i> <i>Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</i>
MAQEDONIA NË VITET 1918 –1990	Maqedonia në vitet 1918 –1990 Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> ✓ përshkruan rolin që luajti Maqedonia në organizimin politik të Mbretërisë Jugosllave; ✓ përcakton qëndrimin e popullit maqedonas gjatë Luftës së Dytë Botërore; ✓ evidenton bashkëpunimin e popullit maqedonas me atë shqiptar kundër armikut të tyre të

	<p>përbashkët;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ përshkruan gjendjen e Maqedonisë në Federatën Jugosllave; ✓ analizon domosdoshmërinë e vendosjes së pluralizmit në jetën politike, ekonomike dhe kulturore të vendit; ✓ argumenton rrethanat e shpalljes së pavarësisë maqedonase, marrëdhëniet e saj me ndërkombëtarët.
<p>Konceptet dhe termat</p> <p>Mbretëria e Jugosllavisë, Lufta e Dytë Botërore, fronte lufte, çeta partizane, federate jugosllave, krizë ekonomike-politike, pluralizëm, pavarësi.</p>	
<p>Situata të sugjeruara</p> <p>Pavarësia e Maqedonisë.</p>	
<p>Klasa IX</p> <p>Qëndrimet dhe vlerat</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Demonstron aftësitë bazë të kërkimit historik. ❖ Vlerëson rëndësinë që ka e shkuara në ndërtimin e së tashmes. ❖ Vlerëson rëndësinë e burimeve historike në ndërtimin objektiv të ngjarjes historike. ❖ Shtron pyetje dhe gjen përgjigje, vlerëson burimet, identifikon dhe analizon interpretime të ndryshme dhe gjykon bazuar në argumente. ❖ Respekton saktësinë e burimeve historike dhe dallon diferencën midis faktit dhe supozimit. ❖ Vlerëson rolin e mjedisit gjeografik në lindjen dhe zhvillimin e qytetërimit maqedonas. ❖ Vlerëson rolin e arritjeve qytetërimi maqedonas në jetën e sotme. ❖ Vlerëson arritjet e këtij qytetërimi në art, kulturë dhe arsim. 	

- ❖ Vlerëson disa nga figurat historike, si: Aleksandri i Madh, mbreti Samuel, Goce Dellçev, Pito Guli, Janes Sandanski, etj..
- ❖ Vlerëson trashëgiminë e qytetërimeve maqedonase.
- ❖ Vlerëson pozitën e qytetërimit maqedonas në qytetërimin botëror.
- ❖ Demonstron, përmes studimit të historisë, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.
- ❖ Vlerëson rëndësinë e historisë në kuptimin e ngjarjeve të së shkuarës.
- ❖ Vlerëson gamën e burimeve historike dhe të informacionit, si: dokumentet, burimet e shtypura, historinë gojore, mediet e ndryshme, pikturat, muzetë, galeritë, fotografitë, muzikën dhe internetin, si baza për studimin dhe përshkrimin e një ngjarjeje historike.
- ❖ Respekton origjinën historike dhe kupton dobinë e larmisë etnike dhe kulturore të shoqërisë.
- ❖ Demonstron gatishmëri për të pranuar njerëzit nga komunitete të ndryshme.
- ❖ Shfaq krenari për vendin e tij.
- ❖ Vlerëson dhe respekton larminë në shoqëri, si dhe kontributin e kulturave dhe grupeve të ndryshme fetare e shoqërore.
- ❖ Tregon se disa ngjarje dhe ndryshime mund të interpretohen në mënyra të ndryshme dhe shpjegojnë arsyet e mundshme për këtë interpretim.
- ❖ Vlerëson dhe respekton pikëpamjet e të tjerëve.
- ❖ Tregon integritet në aksesimin dhe përdorimin etik të informacionit.
- ❖ Paraqet dhe komunikon lirshëm mendimet e tij.
- ❖ Është krijues dhe prezanton idetë e reja të tij.
- ❖ Demonstron interes dhe kuriozitet për historinë.
- ❖ Demonstron shpirtin e objektivitetit dhe paanësisë.
- ❖ Vlerësohet dhe përdor mendimin kritik dhe kritikën konstruktive në situata të thjeshta.

- ❖ Demonstron pavarësi dhe besim në vetvete.
- ❖ Respekton punën e kryer mirë dhe pranimin e opinioneve të tjera (madje edhe të kundërta) duke treguar tolerancë.
- ❖ Demonstron vullnet në arritjen e rezultateve.
- ❖ Respekton përpjekjet personale dhe ato në grup.

4. UDHËZIME METODOLOGJIKE

Përdorimi i një numri të larmishëm rrugësh dhe metodash në mësimin e historisë nga mësuesit është një përbërës thelbësor në procesin e zbatimit të kurrikulës së historisë, në arritjen e rezultateve të parashikuara të të nxënësve, në aftësimin e nxënësve për ndërtimin dhe demonstrimin e kompetencave kyçe të të nxënësve dhe kompetencave e koncepteve historike, në lidhjen e historisë me lëndët dhe fushat e tjera të të nxënësve, në integrimin e temave ndërkurikulare, si dhe në zotërimin e cilësive historike për përmbushjen me sukses të qëllimeve arsimore.

Të nxënësve në lëndën e historisë mund të realizohet vetëm me anë të pjesëmarrjes aktive të nxënësve në procesin e të nxënësve, në mënyrë që ata të kuptojnë, të përbrendësojnë, të vlerësojnë e të përdorin përmbajtjen e synuar për të ndërtuar mbi të njohuri e aftësi të reja në situata të ndryshme me të cilat do të përballen në të ardhmen.

Edhe pse të nxënësve në mënyrë të pavarur mbetet i rëndësishëm, po aq rëndësi ka edhe dhënia e mundësive me anë të metodologjisë së mësimdhënies për të ndërvepruar me njëri-tjetrin dhe me mjedisin ku jetojnë. Për këtë shkolla duhet të ofrojë një mjedis mbështetës ku të njihet e të vlerësohet kontributi i secilit nxënës.

Mësuesi duhet të zbatojë në klasë teknika aktive të mësimdhënies dhe të nxënësve. Ai duhet të organizojë aktivitete, të udhëzojë nxënësit për të marrë pjesë në to dhe të mundësojë pjesëmarrjen aktive dhe kuptimplote të nxënësve. Në këtë mënyrë nxënësit do të zhvillojnë ndjenjën e përgjegjësisë për të nxënësve e tyre, duke formësuar kështu aftësitë e para për të nxënësve gjatë gjithë jetës.

Metodat dhe teknikat e mësimdhënies që mund të zbatohen gjatë një ore mësimi janë të shumta. Si të tilla mund të përdoren:

-shpjegimi, i cili mund të jetë i suksesshëm në të gjitha ato veprimtari të përbashkëta të mësuesit e nxënësve që synojnë të kuptuarit e njohurive për zhvillimin në kohë e në hapësirë të dukurive dhe të proceseve historike;

- *mësimi zbulues* nëpërmjet të cilit kalohet nga njohuritë elementare në përgjithësime, nga hipotezat në gjetjen e origjinës së dukurive, nga problemet e thjeshta në zgjidhjen e tyre;

- *biseda*, e cila do të ishte më e efektshme për ato tema ku nxënësit kanë njohuri paraprake të bollshme që fitohen nëpërmjet rrugëve të shumta të informacionit masiv.

Diskutimi është një nga metodat më të thjeshta që përdoret në realizimin e veprimtarive në klasë, kur është fjala për të mundësuar procesin e pjesëmarrjes sa më të gjerë të nxënësve në mësim. Diskutimi është një përzierje e shpjegimeve, mësues-nxënës, e shkëmbimit të pikëpamjeve dhe pyetjeve ndërmjet tyre, e transferimit dhe integritit të njohurive dhe aftësive.

Diskutimi me të gjithë klasën është një mënyrë shumë e mirë për mësuesin/en dhe për nxënësit për të zbuluar se cilat janë qëndrimet e tyre rreth çështjeve, ngjarjeve dhe koncepteve të ndryshme që trajtohen në lëndën e historisë. Gjithashtu, diskutimi është një rast shumë i mirë për të praktikuar të dëgjuarit të nxënësit, të folurën me radhë dhe aftësi të tjera që nevojiten në punën në grup.

Puna me faktet dhe përdorimi i burimeve. Do jetë me vend të përdoren burime të larmishme për njohjen e fakteve historike dhe mësimin e tyre kritik e analitik, e në mënyrë të veçantë :

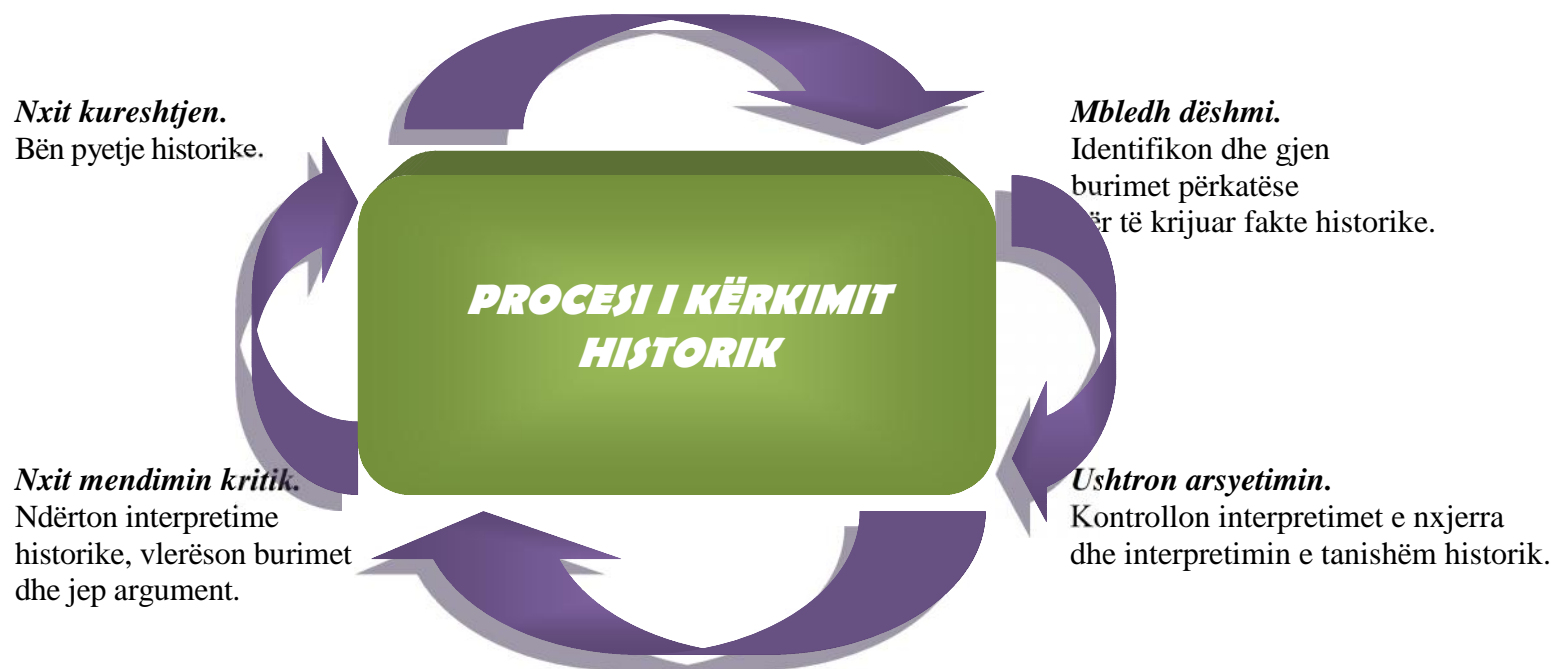
-) arkivat, duke lejuar në këtë mënyrë të shfrytëzohen dokumente origjinale;
-) kinemaja dhe prodhimtaria audiovizuale, qoftë dokumentare, qoftë fantastike ;
-) teknologjitë e informacionit, që duhet të përbëjnë objektin e një trajtimi kritik, individual e kolektiv, për të cilin mësuesi luan një rol themelor ;
-) përdorimi i strukturuar i dokumenteve historike ndihmon nxënësin të zhvillojë përvojën për vlerësimin e fakteve dhe aftësinë për të formuluar gjykime të arsyeshme;
-) llojet e ndryshme të muzeve dhe vendet përkujtimore, që ndikojnë në përkapjen në mënyrë të qartë nga ana e nxënësve të ngjarjeve të fundit, konkretisht në përmasën e tyre të përditshme ;

) historia gojore, me anë të së cilës dëshmitë gojore për ngjarjet e fundit historike mund ta bëjnë historinë më të gjallë në sytë e të rinjve, si dhe mund t'u lënë vend pikëpamjeve e perspektivave të atyre që nuk kanë marrë pjesë në “ historinë e shkruar”.

Studimi kërkimor: Përfshirja në kërkim është pjesë përbërëse e programit të historisë. Duke njohur dhe duke përvetësuar mënyrën se si punojnë historianët, nxënësit zhvillojnë aftësinë për ta zbatuar atë gjerësisht në lëndën e historisë dhe në fusha të tjera.

Përdorimi i kërkimit historik u paraqet nxënësve një mënyrë për të bërë hulumtime, për të organizuar dhe për të shpjeguar ngjarjet që kanë ndodhur. Kërkimi historik është procesi i "të bërit histori". Ai është një proces ciklik (figura. 1), që fillon me shtrimin e pyetjeve historike, pasohet nga gjetja dhe analiza e burimeve historike për të krijuar fakte dhe dëshmi historike. Dëshmia historike përdoret më pas për të ndërtuar interpretimet historike që kërkojnë t'iu përgjigjen pyetje historike.

Figura 1. Procesi i kërkimit historik

Përdorimi i kërkimit historik duhet të jetë në qendër të mësimin të historisë dhe mësuesit duhet t'i krijojnë mundësinë nxënësit për të mësuar aftësitë e nevojshme përmes praktikës dhe angazhimit në kërkimin historik. Përdorimi i pyetjeve në çdo njësi mësimore siguron një pikë kontakti për nxënësit, për të kërkuar, sistemuar dhe analizuar informacion, në përgjigje të çështjeve që hulumtohen në programin mësimor. Qasja kërkimore, kur zbatohet në mënyrë efektive, zhvillon cilësitë historike dhe aftëson nxënësit të jenë të pavarur, krijues dhe mendimtarë kritik. Ajo nxiti demonstrimin e kompetencave historike dhe kompetencave kyçe të nxënësve. Tabela e mëposhtme paraqet një përforsim të qasjes kërkimore për të ndihmuar mësuesit në përdorimin e kësaj qasje.

Tabela V. Përforcimi i qasjes kërkimore

Faza kërkimore	Cilësitë historike të një nxënësi	Qëllimi
1. Bën pyetje historike.	) Kureshtar	Më e rëndësishme për procesin e kërkimit është pikënisja. Mësuesit duhet të udhëhiqen nga treguesit e mëposhtëm: ✓ angazhojnë interesin e nxënësve; ✓ identifikojnë pyetjet që do të kërkohen; (një pyetje e përgjithshme kërkimore e ndjekur nga nën-pyetje); ✓ planifikojnë procesin e kërkimit; ✓ përshkruajnë rezultatin.
2. Identifikon dhe gjen burimet përkatëse.	) I logjikshëm) I balancuar	Nxënësit: ✓ vendosin cilat burime janë të dobishme, cilat nuk janë dhe cilat duhen trajtuar me kujdes (me anë të një shembulli mësuesit udhëzojnë paraprakisht nxënësit);
3. Analizon lidhjen shkak-pasojë.	) I logjikshëm) I arsyetuar) I ditur	✓ analizojnë lidhjet shkak-pasojë për ndërtimin e ngjarjes duke u bazuar në burimet e gjetura;
4. Ndërton interpretime historike, vlerëson burimet dhe jep argumente.	) I logjikshëm) I balancuar) Metodik) I arsyetuar) I ditur	✓ mbajnë shënime nga studimi i tyre për burimet; ✓ nëpërmjet reflektimit dhe diskutimit të drejtuar nga mësuesi, nxënësit janë në gjendje të zhvillojnë përgjigjet për pyetjet hetimore;
5. Kontrollon interpretimet e nxjerra dhe/ose interpretimin e tanishëm historik.	) I balancuar) I arsyetuar) I ditur	✓ tregojnë zgjerimin, thellimin dhe transferimin e dijeve të tyre;
6. Shpjegimi dhe komunikimi.	) I logjikshëm) I arsyetuar) Metodik) I balancuar) I ditur	✓ shpjegojnë dhe prezantojnë përgjigjet e pyetjeve të tyre nëpërmjet medieve të ndryshme (me shkrim; me gojë; TIK); ✓ respektojnë mendimet e shokëve të tyre qofshin ato dhe të ndryshme nga të tyret.

Nxënësit duhet të nxiten për të ndërmarrë, sipas nivelit që kanë dhe rrethanave, kërkime individuale, me qëllim që të stimulohen kërkshëria dhe fryma e tyre vetëvepruese në vjeljen e të dhënave, si dhe mendimi i tyre sintetizues.

Në rrafshin grupor të nxënësve, të klasës apo shkollës, zhvillimi i projekteve kërkimore kolektive duhet të nxitet më tej, me qëllim që të krijohen kushtet e dialogut dhe ballafaqimit të hapur e tolerant të mendimeve.

Veprimtaritë praktike ose projektet kurrikulare kërkojnë zbatimin e më shumë se një metode dhe teknike, si: kërkimi, intervista, vrotimi, studimi i rastit, etj.. Këto metoda e vënë theksin në ndërtimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës si dhe në demonstrimin e aftësive/shkathtësive, kryesisht aftësisë së punës me dokumentet historike, punës kërkimore, aftësisë për të punuar në grup, aftësisë për të zgjidhur problemin, etj..

Mësimi dhe ruajtja në kujtesë.

Krahas nxjerrjes në pah të arritjeve pozitive që kanë karakterizuar shekullin XX, si përdorimi paqësor i shkencave për një art më të mirë të jetuari dhe zhvillimi i demokracisë e të drejtave të njeriut, është e nevojshme të merren të gjitha masat edukative për të parandaluar përsëritjen apo mohimin e ngjarjeve shkatërrimtare që kanë ndodhur gjatë këtij shekulli, domethënë holokaustin, gjenocidin dhe krimet e tjera kundër njerëzimit, spastrimet etnike, dhunimet masive të të drejtave të njeriut dhe të vlerave themelore me të cilat është lidhur në mënyrë të veçantë Këshilli i Evropës.

Për këtë qëllim, duhet :

- J të ndihmohen nxënësit për t'u njohur e ndërgjegjësuar me faktet dhe me shkaqet e atyre faktorëve që kanë karakterizuar në mënyrën më të errët historinë e Evropës në veçanti dhe atë të botës në përgjithësi;
- J të reflektohet mbi ideologjitë që kanë çuar në to dhe mbi mjetet që bëjnë të mundur të shmanget përsëritja e fakteve të tilla;
- J të sigurohet zbatimi i vendimit të ministrave të edukimit (Krakovi2000) lidhur me caktimin në shkolla të një dite përkujtimore të holokaustit dhe për parandalimin e krimeve kundër njerëzimit;

-)] të kujtojë ashtu si Evropa, 27 janarin, si ditën përkujtimore të viktimave të holokaustit dhe 23 gushtin, si ditën përkujtimore për viktimat e regjimeve totalitare naziste dhe komuniste;
-)] të pasurohet ndihma e veçantë e Këshillit të Evropës në fushën arsimore brenda Task Force për bashkëpunimin ndërkombëtar lidhur me mësimin e holokaustit, përkujtimin dhe kërkimin.

Teknologjitë e informacionit e të komunikimit.

Në kontekstin e përdorimit shumë të zgjeruar të teknologjive të informacionit dhe komunikimit nga ana e të rinjve, si gjatë jetës së tyre shkollore ashtu edhe jashtëshkollore, ka rëndësi të zhvillohet një pedagogji dhe metodologji që mban parasysh faktin që këto teknologji:

-)] përbëjnë burimet e pashmangshme në mësimin e historisë ;
-)] shtrojnë çështje themelore, konkretisht atë të besueshmërisë së burimeve ;
-)] u lejojnë mësuesve dhe nxënësve të depërtojnë në burime origjinale dhe interpretime të shumëllojta;
-)] zgjerojnë më së miri mundësinë për t'u futur në informacione dhe të dhëna historike;
-)] shumëfishojnë dhe lehtësojnë rastet e bashkëpunimit e të dialogut.

Nga ana tjetër, duhet gjithashtu të krijohen kushtet e nevojshme që mësuesi të mund :

-)] t'u vijë në ndihmë nxënësve, gjatë procesit selektiv, për të vlerësuar besueshmërinë e burimeve të informacionit;
-)] të marrë masat e nevojshme për luftën kundër përhapjes së përmbajtjeve raciste, në mënyrë të veçantë nëpërmjet sistemit Internet, duke respektuar normat ligjore dhe lirinë e shprehjes;

-) të bëjë përpjekje gjatë orës së mësimit për analizë kritike, duke u mbështetur në larmi pikëpamjesh dhe interpretimesh ndërkulturore;
-) të nxitë nxënësit për të zhvilluar kompetencat e tyre, si analizat kritike dhe arsyetimin nëpërmjet analogjisë.

Gjatë orëve të ndryshme të mësimit, metodat e teknikat ndërthuren me njëra-tjetrën, aq sa shpesh nuk mund t'i dallosh kufijtë midis tyre, prandaj, vëmendja e veçantë e mësuesit duhet drejtuar te lidhja organike e metodave dhe e teknikave të veçanta që ai përdor brenda një ore mësimi.

Në ndihmë të zbatimit të këtyre metodologjive, në program parashtrihen një sërë veprimtarishë të sugjeruara, të cilat i ndihmojnë nxënësit në zotërimin e kompetencave dhe në arritjen e rezultateve të të nxënës të parashikuara në program.

Mësuesi duhet të tregojnë kujdes të veçantë që nxënësit të nxiten vazhdimisht të reflektojnë në mënyrë kritike mbi ecurinë e të nxënës dhe punës së tyre në shkollë dhe të transferojnë ata ç'ka kanë mësuar në situata jetësore brenda dhe jashtë shkollës.

Mundësia për të marrë pjesë dhe për të përfituar nga përvojat e lëndës së historisë ashtu si nga çdo lëndë tjetër në shkollë, duhet t'u ofrohet të gjithë nxënësve pa përjashtuar askënd për asnjë shkak. Mësimdhënia duhet të bazohet në interesin më të lartë të nxënësit dhe duhet të sigurojë trajtimin e barabartë me dinjitet e respekt të gjithësecilit.

Nxënësit me nevoja të veçanta

Organizimi i kurrikulës sipas kompetencave, në fusha të nxëni, në shkallë dhe me fokus integrimin, u krijon mësuesve hapësirat për të përshtatur mësimdhënien sipas nevojave të veçanta të nxënësve dhe për të personalizuar të nxënës e tyre. Mësuesit duhet të marrin parasysh faktin se nxënësit janë të ndryshëm, kanë motivim, interesa, stile të nxëni, nevoja dhe aftësi të ndryshme etj.. Në disa raste duhen bërë përshtatje të kurrikulës sipas diferencave të zhvillimit brenda një grupi moshor. Mësuesit mund të zgjerojnë zhvillimin e kompetencave kyçe si ato të komunikimit, të menduarit dhe shoqërore sipas nevojave individuale të nxënësve, për të zvogëluar dhe zhdukur diferencat brenda një shkalle të kurrikulës, në fund të saj.

Nxënësit me vështirësi në të nxënë

Shumë nxënës me vështirësi arrijnë rezultatet e pritshme të të nxënit njësoj si nxënësit e tjerë, nëse bëhen përshtatje në mënyrën e mësimdhënies dhe të vlerësimit të tyre.

Për të arritur nivelin më të lartë të mundshëm të realizimit të kompetencës, mund të zhvillohen programe të veçanta, individuale, për nxënësit me nevoja të veçanta.

Në rastin e nxënësve që formalisht janë përcaktuar si të veçantë, është veçanërisht e rëndësishme që stafi i shkollës, në bashkëpunim me prindërit, të mbështesë të nxënit e tyre. Procedurat dhe teknikat e vlerësimit për nxënës me nevoja të veçanta duhet të diskutohen herë pas here me prindërit dhe vetë nxënësit. Prindërit duhet të kuptojnë se si ndikojnë këto procedura dhe teknika të përshtatura në vlerësimin e punës së nxënësve.

Nxënësit e talentuar

Fleksibiliteti i zhvillimit të programit lejon plotësimin e nevojave individuale të nxënësve të talentuar.

Mësuesit duhet t'u krijojnë kushte dhe situata të tilla që nxënësit të shfaqin dhe të zhvillojnë talentet e tyre. Kjo arrihet nëse atyre u krijohen mundësitë të punojnë me një përmbajtje më të thelluar dhe zgjeruar, të zhvillojnë në mënyrë të vazhdueshme elemente specifike të kompetencave kyçe (p.sh: aftësitë e nivelit të lartë konjitiv të kompetencës të të menduarit) dhe specifike të fushës, të fokusohen në çështjet kroskurrikulare, të zgjerojnë mjediset dhe materialet e të nxënit brenda dhe jashtë shkollës.

4;1;Materiale dhe burime mësimore

Përdorimi i mjeteve mësimore në mësimdhënien dhe në procesin e të nxënit në lëndën e historisë, ndihmon në konkretizimin e ideve dhe të dukurive, në aplikimin e metodave dhe strategjive të mësimdhënies, si dhe e bën mësimin më interesant dhe më rezultativ për nxënësit. Përdorimi i suksesshëm i metodave dhe i teknikave të lartpërmendura, nuk mund të realizohet pa **mjetet e nevojshme**

didaktike, të cilat janë të llojeve të ndryshme, si: harta historike të përgjithshme ose tematike, atlase, albume, foto, skica, filma mësimorë, videokaseta, kompjuter, aparat projekcioni, CD, DVD, TIK, etj.. Këto mjete po zënë gjithnjë e më shumë vendin që u takon për konkretizimin e një sërë ngjarjesh historike, të cilat janë vështirë të kuptohen pa një konkretizim audioviziv etj..

5. UDHËZIME PËR VLERËSIMIN

Vlerësimi është një aspekt i rëndësishëm i lëndës së historisë. Në përputhje me parimet e qasjes së të nxënit bazuar në kompetenca, vlerësimi konsiderohet si element i mësimdhënies, i cili përqendrohet në nivelin e arritjes së kompetencave, fokusohet në matjen e njohurive e aftësive, në arritjen e rezultateve të të nxënit dhe në nivelin e përmbushjes së kompetencave. Informacioni i siguruar nga vlerësimi, e ndihmon mësuesin të evidentojë përparimin e nxënësve, të vlerësojë se sa të përshtatshme e të dobishme janë metodat e mësimdhënies që ai përdor, të përmirësojë mësimdhënien dhe të pajisë nxënësit me informacionin përkatës për progresin e tyre.

Vlerësimi është një informacion i rëndësishëm që u shërben nxënësve për të ndjekur vetë ecurinë e tyre në këtë lëndë, për të njohur anët e tyre të forta dhe vështirësitë që hasin në zotërimin e njohurive dhe kompetencave, në mënyrë që të punojnë përkatësisht për përforcimin dhe kapërcimin e tyre. Vlerësimi është një informacion i rëndësishëm edhe për prindërit, me anë të të cilit ata mund të ndihmojnë më mirë në edukimin e fëmijëve të tyre.

I domosdoshëm është vlerësimi i përmbajtjes të lëndës lidhur me zotërimin e njohurive dhe demonstrimin e aftësive historike nëpërmjet treguesve të besueshëm për progresin e tyre (*p.sh. vetëvlerësimi, intervistë me një listë treguesish, testi objektiv, vëzhgimi i kërkimit historik me një listë të saktë treguesish, portofoli, prezantimi me gojë ose me shkrim, projekti kurrikular etj.*).

Në përzgjedhjen e praktikave të vlerësimit, në përcaktimin e kohës së përshtatshme, në përzgjedhjen e materialeve për vlerësim mësuesi duhet të ketë parasysh:

- ✓ përcaktimin e qëllimit dhe strategjisë së vlerësimit;
- ✓ përzgjedhjen e veprimtarive, që mundësojnë demonstrimin e arritjes së kompetencave;

- ✓ përdorimin e vlerësimit për të verifikuar çfarë dinë aktualisht nxënësit;
- ✓ dallimin qartë të qëllimit të detyrës së zgjedhur për vlerësim.

Vlerësimi i nxënësve duhet të nxjerrë në pah arritjet e tyre, në mënyrë që ata të inkurajohen të mësojnë me më shumë dëshirë. Ai duhet të konsiderohet si një mjet në ndihmë të nxënësve, i cili i ndihmon ata të njohin më mirë aftësitë e tyre në të nxënë, të zhvillojnë e të përdorin talentet dhe aftësitë në mënyra sa më të dobishme. Nxënësit vetë duhet të jenë pjesë e procesit të vlerësimit të arritjeve të tyre.

Me anë të vlerësimit, mësuesi informohet rreth çfarë dhe si po mësojnë nxënësit, ç'ka e ndihmon atë të planifikojë mësimdhënien në vijim dhe të përgatisë materiale ose të rishikojë metodologjinë e mësimdhënies për t'iu përshtatur nevojave të nxënësve.

a. Vëzhgimi

Mësuesi vlerëson ecurinë e nxënësve duke i vëzhguar ata gjatë punës individuale ose në grup, si dhe ndërveprimin e tyre gjatë veprimtarive të ndryshme në klasë dhe në shkollë.

Mësuesi vëzhgon aspekte, të tilla si:

- ✓ aftësinë e nxënësve për të punuar në mënyrë të pavarur dhe për të bashkëpunuar në grup;
- ✓ ndërveprimet e nxënësve me njëri-tjetrin dhe me të rriturit;
- ✓ cilësinë e prezantimit të punimeve;
- ✓ interesat, aftësitë ose talentet e veçanta të nxënësve;
- ✓ pjesëmarrjen dhe interesin që shprehin nxënësit në veprimtari e aktivitete të ndryshme;
- ✓ përgjegjësinë vetjake dhe shoqërore që shfaqin nxënësit;
- ✓ përkushtimin dhe këmbënguljen e nxënësve në kryerjen e detyrave të ndryshme;
- ✓ nivelin e ndërgjegjësimit të nxënësve për vështirësitë që mund të kenë të tjerët dhe gatishmërinë për t'i ndihmuar ata;
- ✓ pyetjet që shtrojnë nxënësit, përgjigjet dhe sugjerimet që nxënësit u japin pyetjeve të mësuesit dhe nxënësve të tjerë;

- ✓ sjellje të caktuara, si: aftësitë drejtuese, niveli i vetëbesimit, të shprehurit në mënyrë të drejtpërdrejtë e të hapur, gatishmëria për të përballuar rreziqe, sfida e vështirësi;
- ✓ pjekurinë fizike dhe emocionale;
- ✓ aftësinë për të vetë-vlerësuar ecurinë në shkollë.

Mësuesi i vëzhgon nxënësit jo vetëm në klasë, por edhe jashtë saj, në aktivitete të ndryshme shkollore, për shembull gjatë lojës, në festime, në ekskursione etj.. Mësuesi mund t'i mbajë shënim vëzhgimet për secilin nxënës, në mënyrë që të mund të krijojë një pamje të përgjithshme të ecurisë së zhvillimit të tyre. Kjo i shërben mësuesit edhe për t'ia komunikuar ecurinë e nxënësve prindërve të tyre, ose në raste kur nxënësi ndryshon shkollë, ky lloj vlerësimi mund të ndahet me mësuesin e ri ose me mësuesit pasues të ciklit në vijim. Vëzhgimi ndihmon sidomos vetë mësuesin i cili, pasi ka kuptuar nevojat e veçanta të secilit nxënës, duhet të rishikojë metodologjitë e mësimdhënies, në mënyrë që ato të lehtësojnë të nxënit e gjithsecilit. Nëse mësuesi vë re nevoja të veçanta në sjelljen e nxënësve, karakteristike për nxënësit në shkollën e tij, në bashkëpunim me mësuesit e tjerë dhe drejtuesin e shkollës, mund të vendosë të fokusohet më gjatë në atë aspekt të programit, i cili ndihmon në përmbushjen e këtyre nevojave.

b. Detyrat dhe testet

Me anë të detyrave të ndryshme që mësuesi u jep nxënësve në klasë, ai arrin të vlerësojë si procesin e punës, ashtu edhe nivelin e të kuptuarit të njohurive të reja nga ana e nxënësve. Me anë të detyrave, mësuesi mund të vlerësojë edhe aftësinë e nxënësve për t'i përdorur dijet e marra në situata nga më të ndryshmet. Detyrat në klasë mund të jenë projekte në grup ose punë individuale.

Një shembull i detyrës në klasë mund të jetë dhënia e një situatë, e cila kërkon zgjidhje, ku nxënësit duhet të marrin një vendim së bashku dhe ta mbrojnë atë. Gjatë punës në grup të nxënësve, mësuesi vlerëson demonstrimin e kompetencave dhe aftësinë e gjithsecilit për të punuar në grup.

Testet ,si teknikë vlerësimi, rekomandohet të përdoren duke filluar nga klasa e gjashtë e më tej, pasi nxënësit të jenë zhdërvjelltësuar në të shkruar dhe të kenë nisur të marrin njohuri të mirëfillta, të cilat mund të testohen me shkrim. Mësuesi mund t'i përdorë testet me shkrim në fund të një tematike si një teknikë vetëvlerësimi nga ana e nxënësve, pra t'i lejojë ata t'i korrigojnë vetë testet për të reflektuar e për t'u ndërgjegjësuar mbi aftësitë dhe kufizimet e tyre.

c. Dosja e nxënësit

Duke qenë se lënda e historisë synon aftësimin praktik të nxënësve, sugjerohet që nxënësit të mbajnë një dosje vetjake me punimet që kryejnë gjatë veprimtarive në klasë. Nxënësit mund të mbledhin në të anketat e përdorura gjatë një vrojtimi, burimet historike të përdorura për të kuptuar ndryshimin dhe vazhdimësinë, të tilla si: fotografi, pamje ose skica, vizatimet e kryera në klasë, listën e objektivave në fillim të vitit, poezi ose tregime mbi tema të caktuara historike.

Dosja është një mjet i rëndësishëm për vetëvlerësimin e nxënësve, si dhe për vlerësimin e ecurisë së tyre nga ana e prindërve. Kjo dosje mund të përdoret edhe si informacion për ecurinë e nxënësve për mësuesit e rinj kur ata ndryshojnë shkollë ose për mësuesit e ciklit pasues.

d. Projektet

Projektet i ndihmojnë nxënësit të përqendrohen në një temë të caktuar të programit, për shembull në njohjen e komunitetit ku ata jetojnë dhe studimin e tij në detaje. Me anë të projektit, mësuesi vlerëson aftësinë e nxënësve për të mbledhur informacion, për ta përpunuar dhe për ta prezantuar atë. Puna me projekte mundëson edhe vlerësimin e bashkëpunimit të nxënësve me njëri-tjetrin gjatë punës grup. Realizimi i një projekti është tregues edhe i përgjegjësisë vetjake dhe të grupit, si dhe i përkushtimit dhe interesit të secilit nxënës.

e. Paraqitja dhe prezantimi i punimeve

Shpjegimi, paraqitja dhe prezantimi i punimeve të ndryshme që nxënësit realizojnë gjatë lëndës së historisë është për mësuesin tregues i aftësive të tyre për të mbledhur informacion, për ta përpunuar dhe për ta paraqitur atë. Gjatë paraqitjes dhe prezantimit të punimeve, nxënësit vlerësohen edhe për shtjellimin e këndvështrimeve të tyre, mbrojtjen e këtyre këndvështrimeve dhe mbajtjen e qëndrimit vetjak ose në grup ndaj një çështjeje të caktuar. Me anë të kësaj teknike vlerësohen kompetencat historike dhe kompetencat kyçe si ajo e komunikimit dhe e të menduarit.

Pavarësisht zgjedhjes nga ana e mësuesit të teknikave të vlerësimit, qofshin këto formale ose joformale, vlerësimi duhet domosdoshmërisht të synojë përmirësimin e përvojave të të nxënësve.

Vlerësimi i nxënësit përshkon gjithë procesin mësimor dhe shërben për përmirësimin e këtij procesi. Vlerësimi i nxënësit nuk ka për qëllim të vetëm vendosjen e notës dhe as nuk përfundon me vendosjen e saj.

Vlerësimi mbështetet tërësisht në njohuritë e programit lëndor dhe mësuesi nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësit për ato njohuri që nuk përshkruhen në program.

Objektiv i vlerësimit, nuk janë vetëm kompetencat, njohuritë dhe shprehitë, por edhe qëndrimet e nxënësve, si qëndrimet etike-sociale, në përgjithësi, edhe ato të bashkëpunimit me të tjerët, në veçanti.

ANEKS 1

Me qëllim që t'u vijë në ndihmë autorëve të teksteve të historisë dhe mësuesve të historisë në realizimin me sukses të këtij programi, në përvetësimin e dijeve dhe demonstrimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës, paraqiten në këtë aneks, Rekomandimet Rek (2001)15 e Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare lidhur me mësimin e historisë në Evropën e shekullit të XXI.

Recommendation Rec(2001)15 of the Committee of Ministers to member states on history teaching in twenty-first-century Europe

KËSHILLI I EVROPËS
KOMITETI I MINISTRAVE

Rekomandimet Rek (2001)15 e Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare lidhur me mësimin e historisë në Evropë në shekullin XXI

(miratuar nga Komiteti i Ministrave, më 31 tetor 2001, në mbledhjen 771 të të deleguarve të ministrave)

Komiteti i Ministrave, në bazë të nenit 15.b. të statutit të Këshillit të Evropës,

- ❖ duke pasur parasysh se qëllimi i Këshillit të Evropës është të realizojë një bashkim përherë e më të ngushtë midis anëtarëve të tij ;

- ❖ duke vlerësuar Konventën Kulturore Evropiane nënshkruar në Paris, më 19 dhjetor 1954, që u bën thirrje shteteve të saj nënshkruese të nxisin studimin e historisë dhe të qytetërimit të Palëve të tjera kontraktuese dhe ta zhvillojë atë në territorin e këtyre palëve kontraktuese ;
- ❖ duke rikujtuar samitet e Vjenës (1993) dhe të Strasburgut (1997), gjatë të cilave kryetarët e shteteve e të qeverive të shteteve anëtare të Këshillit të Evropës :
  - ✓ shprehën dëshirën ta shohin Këshillin e Evropës plotësisht në gjendje të ndihmojë për të përballur sfidat e shoqërisë së shekullit XXI ;
  - ✓ shprehën nevojën për të përforcuar mirëkuptimin e ndërsjellë dhe besimin midis popujve, në mënyrë të veçantë nëpërmjet një programi për mësimin e historisë, duke synuar heqjen e paragjykimeve dhe vlerësimin e ndikimeve pozitive të ndërsjella midis vendeve, feve e ideve të ndryshme, gjatë zhvillimit historik të Evropës;
- ❖ duke theksuar se falsifikimet dhe manipulimet ideologjike të historisë janë të papajtueshme me parimet themelore të Këshillit të Evropës përcaktuar nga statuti i tij ;
- ❖ duke vlerësuar rekomandimet e Asamblesë Parlamentare lidhur me përmasën evropiane të edukimit (Rekomandimi 1111 (1989)), porsa i përket historisë dhe mësimin të historisë në Evropë (rekomandimi 1283 (1996)) ;
- ❖ duke rikujtuar rezolutën nr. 1 miratuar gjatë sesionit të 19-të të konferencës së përhershme të ministrave evropianë të edukimit lidhur me temën “Prirje dhe përputhshmëri për edukimin në Evropë” (Kristiansand, Norvegji, 1997), si dhe konkluzionet e rezolutat e sesionit të 20-të të konferencës së përhershme të ministrave evropianë të edukimit lidhur me projektin “Të mësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX” (Krakovi, Poloni, 2000) ;
- ❖ duke rikujtuar deklaratën e miratuar gjatë konferencës informale të ministrave të edukimit të Evropës JugLindore, (Strasburg, 1999) me anë të së cilës u rekomandua të ndërmerren aksione pragmatike në fushat për të cilat Këshilli i Evropës ka një përvojë të gjatë e të njohur, konkretisht ndër të tjera mësimin e historisë ;

- ❖ duke marrë në konsideratë deklaratën e miratuar gjatë konferencës rajonale të ministrave të edukimit të shteteve të Kaukazit (Tbilisi, Gjeorgji, 2000) ;
- ❖ nisur nga rekomandimi nr. (98) 5 i Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare lidhur me pedagogjinë trashëgimore, në të cilin ministrat pohojnë se aksionet pedagogjike mbi trashëgiminë janë mjet i privilegjuar për t'i dhënë kuptim së ardhmes nëpërmjet një vështrimi më të mirë të së shkuarës ;
- ❖ duke u mbështetur në rezolutën (98) 4 të komitetit të ministrave për itineraret kulturore të Këshillit të Evropës ;
- ❖ duke pasur parasysh rekomandimin nr. (2000)1 të Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare mbi nxitjen e bashkëpunimit ndërkufitar midis kolektiviteteve apo autoriteteve territoriale në fushën kulturore, në të cilin ministrat theksojnë se veprimtaritë ndërkufitare u vijnë të rinjve në ndihmë për të krijuar një përfytyrim të ndërkufishëm, duke i bërë ata të ndjeshëm ndaj larmisë së traditave kulturore e historike ;
- ❖ nisur nga rezolutat e konferencës së 5-të evropiane të ministrave përkatës të trashëgimisë kulturore (Portorož, Slloveni, 2001), në të cilat ministrat theksuan edhe një herë se mësimi i historisë duhet të mbështetet mbi kuptimin dhe shpjegimin e trashëgimisë dhe të nxjerrë në pah karakterin ndërnacional të trashëgimisë ;
- ❖ duke pasur parasysh rekomandimin nr. (2000) 13 të Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare për një politikë evropiane në fushën e komunikimit të arkivave, në të cilin ministrat, pasi vërejnë interesin në rritje të publikut për historinë dhe pasi theksojnë se një njohje më e mirë e historisë evropiane të vonshme mund të ndihmojë në parandalimin e konflikteve, bëjnë thirrje për një politikë evropiane në fushën e komunikimit të arkivave, mbështetur mbi parime që janë në përputhje me vlerat demokratike ;
- ❖ duke pasur në konsideratë rekomandimin nr. (97) 20 të Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare lidhur me « gjuhën e urrejtjes », në të cilin gjuha e urrejtjes përkufizohet si përcaktuese e të gjitha formave shprehëse që përhapin, nxitin, shtyjnë a përlligjin urrejtjen racore, ksenofobinë apo antisemitizmin dhe në të cilin ministrat vërejnë se gjuha e urrejtjes mund të ketë një efekt më të dëmshëm kur përhapet nëpërmjet medieve ;

- ❖ duke mos harruar punimet e mëparshme të Këshillit të Evropës në fushën e mësimit të historisë që mbështeten mbi idenë e ripajtimit e të ndikimeve të ndërsjella pozitive midis popujve si punimet e kryera në periudhën e pasluftës, të cilat e vunë theksin në heqjen nga tekstet e historisë të njëanshmërive e paragjykimeve, punimet e njëpasnjëshme të projektit « Historia në Evropën e re », dhe programin « Mësimi i historisë dhe nisma e re e sekretarit të përgjithshëm », program që ndihmoi republikat e ish-Bashkimit Sovjetik në përpunimin e metodologjive për modernizimin e mësimit të historisë, në nxjerrjen e teksteve të reja dhe rrjedhimisht ripërshtatjen e formimit të mësuesve ;
- ❖ duke u njohur me përfundimet e projektit « Të mësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX » dhe me tërësinë e materialit pedagogjik në përdorim të mësuesve, që u paraqitën gjatë konferencës përfundimtare të projektit « Vështrime të kryqëzuara mbi shekullin XX », mbajtur simbolikisht në shtëpinë e historisë së Republikës federale të Gjermanisë (Haus der Geschichte, Bon, Gjermani, 2001) ;
- ❖ duke vërejtur se projekti « Të mësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX » lejoi ndër të tjera :
  - ✓ të bëhen përparime të ndjeshme në përpunimin e një koncepti pluralist e tolerant të mësimit të historisë, konkretisht nëpërmjet zhvillimit të aftësive kërkimore individuale dhe analizës ;
  - ✓ të vihen në dukje novacionet pedagogjike mbështetur si në teknologjitë e informacionit, ashtu edhe në burimet e reja didaktike;
  - ✓ të përpunohen shembuj trajtesash të hapura për çështjet e brishta të historisë së Evropës së shekullit XX;

u rekomandon qeverive të Shteteve anëtare, brenda strukturave të tyre kushtetuese, rrethanave kombëtare a vendore dhe sistemit të tyre edukativ :

- ✓ të frymëzohen nga parimet që parashtrihen në shtojcën e këtij rekomandimi, në kuadrin e reformave të mësimit të historisë së sotme a të ardhme dhe të reformave lidhur me formimin e mësuesve të historisë;
- ✓ të bëjnë të mundur që, sipas procedurave të përshtatshme kombëtare, rajonale dhe lokale, organizmat e duhura publike e private të vendit të tyre të vihen në dijeni të parimeve që theksohen në këtë rekomandim nëpërmjet dokumenteve referues që përbëjnë bazën

e tyre, veçanërisht tërësia e materialeve pedagogjike të përpunuara nga projekti « Të mësojmë e të arsimojmë historinë e Evropës së shekullit XX »;

- ✓ të zhvillojnë, sipas modaliteteve që duhen përcaktuar, veprimtari në fushën e mësimit të historisë, me qëllim që të forcohen marrëdhëniet e besimit e të tolerancës në gjirin e vetë shteteve dhe ndërmjet tyre, dhe t'u bëhet ballë sfidave të shekullit XXI;
- ✓ të përdorin gjithashtu, në mënyrë të integruar, projekte të tjera të Këshillit të Evropës, në mënyrë të veçantë atë të « Edukimit me qytetari demokratike » dhe punimet e realizuara në fushën e trashëgimisë kulturore ;

i kërkon sekretarit të përgjithshëm të Këshillit të Evropës t'ua bëjë të ditur këtë rekomandim shteteve palë të konventës kulturore evropiane që nuk janë anëtare të Këshillit të Evropës.

Shtojcë për Rekomandimin Rek (2001)15

1. *Objektivat e mësimit të historisë në shekullin XXI*

Mësimi i historisë në një Evropë demokratike duhet :

- të zërë një vend themelor për formimin e individit si qytetar përgjegjës e aktiv për zhvillimin e respektit për tërë llojet e dallimeve, respekt i mbështetur mbi mirëkuptimin e identitetit kombëtar dhe të parimeve të tolerancës ;
- të jetë një faktor vendimtar pajtimi, mirënjohjeje, mirëkuptimi e besimi të ndërsjellë midis popujve ;
- të luajë rol kryesor në zhvillimin e vlerave të tilla themelore si toleranca, mirëkuptimi reciprok, të drejtat e njeriut dhe demokracia ;

- të përbëjë një nga elementët thelbësorë në ndërtimin e Evropës së bashkuar duke u bazuar në trashëgiminë historike e kulturore të përbashkët, pasuruar me larminë që e karakterizon, qoftë edhe në aspektet e veta konfliktuale dhe shpesh dramatike;
- të jetë pjesë e një politike arsimore e cila luan një rol të drejtpërdrejtë në përparimin dhe zhvillimin e të rinjve, në perspektivën e ndërtimit, së bashku me ta, të një Evrope të së nesërme, si dhe me zhvillimin paqësor të shoqërive njerëzore në një perspektivë globale, brenda frymës së mirëkuptimit dhe besimit të ndërsjellë;
- të lejojë të zhvillohet te të rinjtë aftësia intelektuale për të analizuar e interpretuar informacionin në mënyrë kritike dhe me përgjegjshmëri, nëpërmjet dialogut, nëpërmjet kërkimit të dëshmive historike dhe nëpërmjet debatit të hapur e të bazuar në perspektivë të shumëfishta, sidomos për çështje të ndjeshme e të diskutueshme historike;
- t'i lejojë qytetarit evropian të nxjerrë në pah identitetin e vet individual e kolektiv, nëpërmjet trashëgimisë së përbashkët historike në dimensionet e saj lokale, rajonale, kombëtare, evropiane dhe globale;
- të jetë një instrument për parandalimin e krimeve kundër njerëzimit.

2. Shtrembërimet e historisë

Mësimi i historisë nuk mund të jetë mjet manipulimi ideologjik, propagande apo nxitjeje të vlerave ultranacionaliste, ksenofobe, raciste apo antisemitiste e mos tolerante.

Kërkimet historike dhe vetë historia që mësohet në shkollë, në asnjë rast dhe me çfarëdo qëllimi qoftë, nuk mund të pajtohen me vlerat themelore dhe statutin e Këshillit të Evropës po qe se ato lejojnë a popullarizojnë paraqitje të gabuara të historisë, nëpërmjet njërës a tjetrit prej mashtrimeve të mëposhtme :

- falsifikimit të fakteve historike, statistikave të rreme, pamjeve të trukuara, etj;
- ngulmimit mbi një ngjarje të caktuar, për të përlligjur a fashitur një ngjarje tjetër ;
- shtrembërimin të së shkuarës për qëllime propagande ;

- interpretimit të tepruar nacionalist të së shkuarës, që mund të krijojë "ne" dhe "ata", ndarje në dy pjesë;
- shtrembërimeve burimore historike ;
- mohimit të fakteve historike ;
- mosveprimi me fakte të vërteta historike.

3. Dimensioni evropian në mësimin e historisë

Duke qenë se ndërtimi evropian është, sa shprehje e një vendimi të hyrë lirshëm nga vetë evropianët, po aq sa dhe një realitet historik, do të ishte e përshtatshme në këtë rast :

- të nxirren në pah marrëdhëniet historike të vijueshme midis rrafshëve lokale, rajonale, kombëtare e evropiane ;
- të mbështetet mësimi i çasteve apo fakteve të historisë, përmasa evropiane e të cilave është e dukshme , në mënyrë të veçantë ngjarjet dhe rrymat historike e kulturore themeluese të ndërgjegjes evropiane ;
- të zhvillohen me të gjitha mjetet e mundshme, veçanërisht nëpërmjet teknologjive të informacionit, projektet e bashkëpunimit e të këmbimit midis shkollave mbi tema që kanë të bëjnë me historinë e Evropës ;
- të rritet interesi i nxënësve për historinë e vendeve të tjera evropiane ;
- të prezantohen dhe zhvillohen mësimdhënie në lidhje me historinë e ndërtimit të vetë Evropës.

Për të zhvilluar përmasën evropiane gjatë mësimin të historisë në një Evropë të zgjeruar, demokratike e paqësore, lypset :

- të mbahen parasysh rezultatet e punimeve të kryera në kuadrin e projektit “Të mësojmë e të arsimojmë historinë e Evropës së shekullit XX” të këshillit të bashkëpunimit kulturor, si në përmbajtjen e tyre, ashtu edhe në trajtimin metodologjik;
- të ndërmerren, mbi bazën e programeve të Këshillit të Evropës, nisma lidhur me reformën e mësimin të historisë dhe përpunimin e teksteve të reja, si dhe të udhëzuesve metodologjikë, në kuadrin e veprimtarive për zhvillimin dhe forcimin e stabilitetit demokratik;

- të ndërmerren, mbi bazën e programeve të Këshillit të Evropës, nisma lidhur me sensibilizimin dhe pedagogjinë e trashëgimisë;
- të vepohet për shpërndarjen sa më të gjerë të materialit pedagogjik krijuar në kuadrin e projektit “Të mësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX”, duke përdorur teknologjitë e duhura të informacionit dhe komunikimit ;
- të fuqizohet ndihma për përgatitjen e programeve të reja shkollore dhe të normave për mësimdhënien e historisë, duke përfshirë përpunimin e teksteve të reja shkollore, konkretisht në Federatën e Ruisë, në vendet e Kaukazit, të Evropës Jug-Lindore dhe të rajonit të Detit të Zi;
- të përfitohet nga programi i Këshillit të Evropës për formimin e vazhdueshëm të personelit edukativ, me qëllim që të fitohen njohuri të reja në një kontekst evropian, gjatë të cilit mësuesit të mund të ballafaqojnë pikëpamjet dhe përvojat e tyre.

4. Përmbajtja e programeve

Mësimdhënia e historisë, ndërkohë që duhet të shmangë akumulimin e njohurive enciklopedike, duhet të përfshijë:

- sensibilizimin lidhur me përmasën evropiane, të mbajtur parasysht që gjatë përpunimit të programeve dhe kjo, me qëllim që nxënësit të fitojnë një “ndërgjegje evropiane” të hapur mbi botën;
- zhvillimin e mendimit kritik të nxënësve, të një gjykimi të pavarur e objektiv, dhe kundërvënien ndaj manipulimeve;
- ngjarjet dhe çastet e shënuara të historisë së Evropës, studiuar në rrafshet vendore, kombëtare, evropiane e botërore nëpërmjet periudhave dhe fakteve veçanërisht domethënëse;
- studimin e të gjitha dimensioneve të historisë së Evropës, jo vetëm politike, por edhe ekonomike, shoqërore e kulturore;
- zhvillimin e frymës kërkimore dhe të kërkuesit, konkretisht duke përdorur pedagogjinë e njohjes, në kuadrin e studimit të trashëgimisë, që lejon në këtë mënyrë të nxirren në pah ndikimet ndërkulturore;
- zhdukjen e paragjyqimeve dhe stereotipive, duke theksuar në programe ndikimet e ndërsjella pozitive midis vendeve të ndryshme, feve dhe shkollave doktrinale në zhvillimin historik të Evropës;

- studimin kritik të shtrembërimeve të historisë, qoftë nëpërmjet mohimit të një fakti të dukshëm historik, qoftë nëpërmjet falsifikimit, shmangies, mosnjohjes, apo përdorimit ideologjik;
- studimin e çështjeve të diskutueshme, nëpërmjet mbajtjes parasysh të fakteve, të mendimeve e të pikëpamjeve të ndryshme, si dhe kërkimit të së vërtetës.

5. Metodatat e mësimin

Përdorimi i burimeve

Do jetë me vend të përdoren burimet didaktike më të larmishme për njohjen e fakteve historike dhe mësimin e tyre kritik e analitik, e në mënyrë të veçantë :

- ✓ arkivat, të hapura për publikun, veçanërisht në vendet e Evropës qendrore e lindore, duke lejuar në këtë mënyrë të shfrytëzohen tashmë dokumente origjinale, kur asnjëherë më parë nuk ka ndodhur një gjë e tillë;
- ✓ kinemaja dhe prodhimtaria audiovizuale, qoftë dokumentare, qoftë fantastike ;
- ✓ teknologjitë e informacionit, që duhet të përbëjnë objektin e një trajtimi kritik, individual e kolektiv, për të cilin mësuesi luan një rol themelor ;
- ✓ llojet e ndryshme të muzeve të shekullit XX, ngritur gjithandej nëpër Evropë, dhe vendet përkujtimore, që ndikojnë në përkapjen në mënyrë të qartë nga ana e nxënësve të ngjarjeve të fundit, konkretisht në përmasën e tyre të përditshme ;
- ✓ historia gojore, me anë të së cilës dëshmitë gojore për ngjarjet e fundit historike mund ta bëjnë historinë më të gjallë në sytë e të rinjve, si dhe mund t'u lënë vend pikëpamjeve e perspektivave të atyre që nuk kanë marrë pjesë në « historinë e shkruar ».

Kërkimi individual

Nxënësit duhet të nxiten për të ndërmarrë, sipas nivelit që kanë dhe rrethanave, kërkime individuale, me qëllim që të stimulohen kërshtëria dhe fryma e tyre vetëvepruese në vjeljen e të dhënave, si dhe mendimi i tyre sintetizues.

Kërkimi kolektiv

Në rrafshin grupor të nxënësve, të klasës apo shkollës, zhvillimi i projekteve kërkimore a arsimore aktive duhet të nxitet më tej, me qëllim që të krijohen kushtet e dialogut dhe ballafaqimit të hapur e tolerant të mendimeve.

Trajtimi ndërdisiplinor dhe shumëdisiplinor

Mësimi i historisë duhet të përdorë në çdo rast potencialin edukativ të një trajtimi ndërdisiplinor e shumëdisiplinor, duke vendosur lidhje me disiplinat e tjera që përbëjnë tërësinë e programit shkollor, konkretisht me letërsinë, gjeografinë, shkencat shoqërore, filozofinë, artet, përfshirë edhe disiplinat shkencore.

Trajtimi ndërkombëtar dhe ndërkufitar

Sipas rrethanave, lypset të përkrahët zbatimi i projekteve ndërkombëtare dhe ndërkufitare, mbështetur mbi studimin e një teme të përbashkët, si dhe trajtimet krahasuese apo kryerja e një detyre të përbashkët në shumë shkolla të vendeve të ndryshme, duke përfituar konkretisht nga mundësitë e reja që japin teknologjitë e informacionit dhe vendosja e lidhjeve dhe këmbimeve shkollë.

6. Mësimi dhe ruajtja në kujtesë

Krahas nxjerrjes në pah të arritjeve pozitive që kanë karakterizuar shekullin XX, si përdorimi paqësor i shkencave për një art më të mirë të jetuari dhe zhvillimi i demokracisë e të drejtave të njeriut, është e nevojshme të merren të gjitha masat edukative për të parandaluar përsëritjen apo mohimin e ngjarjeve shkatërrimtare që kanë ndodhur gjatë këtij shekulli, domethënë holokaustin, gjenocidin dhe krimet e tjera kundër njerëzimit, spastrimet etnike, dhunimet masive të të drejtave të njeriut dhe të vlerave themelore me të cilat është lidhur në mënyrë të veçantë Këshilli i Evropës. Për këtë qëllim, duhet :

- ✓ të ndihmohen nxënësit për t'u njohur e ndërjegjësuar me faktet dhe me shkaqet e tyre që kanë karakterizuar në mënyrën më të errët historinë e Evropës në veçanti dhe atë të botës në përgjithësi ;
- ✓ të reflektohet mbi ideologjitë që kanë çuar në to dhe mbi mjetet që bëjnë të mundur të shmanget përsëritja e fakteve të tilla ;
- ✓ të orientohen, zhvillohen e bashkërendohen programet e formimit të vazhdueshëm të personelit edukativ në shtetet anëtare të Këshillit të bashkëpunimit kulturor ;
- ✓ të lehtësohet futja në dokumentacionin që zotërohet për këtë temë, duke përdorur konkretisht burimet e teknologjive të reja, dhe të zhvillohet një rrjet qendrash burimore pedagogjike në këtë fushë ;
- ✓ të sigurohet zbatimi, ndjekja dhe kontrolli i vendimit të ministrave të edukimit (Krakovi2000) lidhur me caktimin në shkolla të një dite përkujtimore të holokaustit dhe për parandalimin e krimeve kundër njerëzimit, në përshtatje me historinë e secilit vend anëtar ;
- ✓ të pasurohet ndihma e veçantë e Këshillit të Evropës në fushën arsimore brenda Task Force për bashkëpunimin ndërkombëtar lidhur me mësimin e holokaustit, përkujtimin dhe kërkimin.

7. Formimi paraprak e i vijueshëm i mësuesve të historisë

Formimi i veçantë dhe i vijueshëm, i mësuesve të historisë duhet :

- ✓ të formojë e të nxisë mësuesit e historisë për të përdorur metoda komplekse për orën e historisë, duke u thelluar në reflektimin dhe duke u mbështetur në kërkimin ;
- ✓ të synojë që mësuesit e historisë dhe ata që tashmë janë përfshirë në jetën aktive të njohin tërë produktet, mjetet dhe metodat e fundit, veçanërisht përdorimin e teknologjive të informacionit e komunikimit ;
- ✓ t'i bëjë mësuesit të ndjeshëm për të zbatuar praktika pedagogjike të cilat, mbi bazën e të dhënave faktike dhe përtej tyre, synojnë që nxënësit të arrijnë të interpretojnë e analizojnë faktet historike dhe ndikimin e tyre mbi të tashmen, në kontekste të ndryshme shoqërore, gjeografike, ekonomike, etj. ;

✓ t'i ndihmojë mësuesit të zbatojnë praktika vlerësuese, të cilat mbajnë parasysh jo vetëm të dhënat që memorizojnë nxënësit, por edhe veprimtaritë që ata janë në gjendje të ndërmarrin, mbi bazën e njohjes të të dhënave në fjalë, si kërkimet, debatet apo analizat e çështjeve për diskutim ;

✓ t'i ndihmojë të konceptojnë e të realizojnë në klasa situata mësimi të një natyre ndërdisiplinore, në bashkëpunim me kolegët e tyre.

Duke qenë se teknologjitë e informacionit dhe komunikimit çojnë në shndërrimin e rolit të mësuesve të historisë, është e rëndësishme :

✓ të krijohen pika këmbimi, me qëllim që mësuesit të njihen me gamën e gjerë të situatave mësimore, në të cilat integrohen rolet e reja në fjalë ;

✓ të mbështetet krijimi i grupeve për kapërcimin e vështirësive, ngurimeve dhe dyshimeve profesionale lidhur me këto praktika të reja pedagogjike ;

✓ të zhvillohen bankat burimore, që paraqesin jo vetëm dokumentet dhe rrjetet e zotërueshme, por edhe vlerën e informacioneve të ardhura nga këto burime dhe dokumente.

Me qëllim që të arrihen këto objektiva dhe të përcaktohet profili i veçantë i mësimi të historisë, lypset :

✓ t'u jepet institucioneve për formimin e mësuesve të historisë mbështetja e nevojshme për të ruajtur e përmirësuar cilësinë e formimit të tyre dhe për të zhvilluar profesionalizmin e, në mënyrë të veçantë, statusin shoqëror të mësuesve të historisë ;

✓ t'i kushtohet vëmendje e posaçme formimit të mësuesve të historisë, sipas parimeve që përmban ky rekomandim ;

✓ të nxiten kërkimet krahasuese lidhur me këto objektiva, struktura e norma të formimit të veçantë, paraparak e të vijueshëm të mësuesve të historisë, dhe mbi bazën e kësaj, të gjallërohet bashkëpunimi institucional dhe këmbimi i informacioneve sipas nevojave të domosdoshme për reformat e formimit paraparak e të vijueshëm të mësuesve të historisë;

✓ të krijohen e fuqizohen partneritetet në tërësinë e institucioneve aktive në fushën e formimit të mësuesve të historisë apo që kanë të bëjnë me këtë formim (veçanërisht mediet), me qëllim që të nxirret në pah misioni dhe përgjegjësia e tyre e veçantë.

✓

8. Teknologjitë e informacionit e të komunikimit

Duke respektuar normat ligjore dhe lirinë e shprehjes, lypset të merren masat e nevojshme për luftën kundër përhapjes së përmbajtjeve raciste, ksenofobe apo revizioniste, në mënyrë të veçantë nëpërmjet sistemit internet.

Në kontekstin e përdorimit shumë të zgjeruar të teknologjive të informacionit dhe komunikimit nga ana e të rinjve, si gjatë jetës së tyre shkollore ashtu edhe jashtëshkollore, ka rëndësi të zhvillohet një pedagogji dhe metodologji që mban parasysh faktin që këto teknologji :

- ✓ përbëjnë burimet e pashmangshme në mësimin e historisë ;
- ✓ shtrojnë çështje themelore, konkretisht atë të besueshmërisë së burimeve ;
- ✓ u lejojnë mësuesve dhe nxënësve të depërtojnë në burime origjinale dhe interpretime të shumëllojta ;
- ✓ zgjerojnë më së miri mundësinë për t'u futur në informacione dhe të dhëna historike ;
- ✓ shumëfishojnë dhe lehtësojnë rastet e bashkëpunimit e të dialogut.

Nga ana tjetër, do duhet gjithashtu të krijohen kushtet e nevojshme që mësuesit të mund :

- ✓ t'u vinë në ndihmë vetë nxënësve, gjatë procesit selektiv, për të vlerësuar besueshmërinë e burimeve të informacionit dhe vetë informacionet si të tilla ;
- ✓ të bëjnë gjatë orës së mësimin përçarje për analizë kritike, duke u mbështetur në larmi pikëpamjesh dhe interpretimesh ndërkulturore ;
- ✓ të nxisin nxënësit për të zhvilluar kompetencat e tyre, si analizat kritike dhe arsyetimin nëpërmjet analogjisë.